EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2022 03 24
COM(2022) 128 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EKONOMIKOS IR FINANSŲ KOMITETUI IR UŽIMTUMO KOMITETUI

Ataskaita dėl Europos laikinos paramos priemonės nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos, susijusios su COVID-19 protrūkiu, mažinti (SURE), parengta pagal Tarybos reglamento (ES) 2020/672 14 straipsnį

Priemonės SURE rezultatų apibendrinimas po aštuoniolikos mėnesių. Trečioji pusmečio ataskaita

SANTRAUKA

Ši ataskaita yra trečioji pusmečio ataskaita dėl Europos laikinos paramos priemonės nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE). Ataskaitoje patvirtinamos ankstesnėse ataskaitose padarytos išvados, pristatomi iki šiol pagal priemonę įgyvendinti veiksmai, apžvelgiamas naudojimasis priemone ir jos socialinis bei ekonominis poveikis. SURE yra Europos Sąjungos (toliau – ES) sukurta 100 mlrd. EUR biudžeto kovos su krize priemonė, skirta padėti valstybėms narėms išsaugoti darbo vietas ir darbuotojų pajamas COVID-19 pandemijos laikotarpiu. SURE taip pat yra ryški visų ES valstybių narių solidarumo išraiška: visos valstybės narės susitarė teikti dvišales garantijas ES, kad Sąjunga galėtų labai palankiomis sąlygomis skolintis iš rinkų SURE paskoloms finansuoti.

Nauja priemonė, skirta greitai reaguoti į socialinį ir ekonominį pandemijos poveikį

Priemonė buvo įgyvendinama greitai ir sklandžiai: 19-ai valstybių narių jau išmokėta beveik visa pagal SURE skirta 94 mlrd. EUR finansinė parama. 2020 m. balandžio 2 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl SURE reglamento, kaip vienos iš ES pradinių atsako į pandemiją priemonių, o 2020 m. gegužės 19 d. Taryba šį reglamentą priėmė. 100 mlrd. EUR finansiniu paketu buvo galima pradėti naudotis nuo 2020 m. rugsėjo 22 d., visoms valstybėms narėms pasirašius garantijų susitarimus. Komisija pagreitino priemonės įgyvendinimą glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis. Didžioji dalis skirtos finansinės paramos buvo išmokėta vos per septynis mėnesius, nuo 2020 m. spalio mėn. iki 2021 m. gegužės mėn.

Finansinei paramai, kuri valstybėms narėms teikiama pagal SURE, finansuoti ES pirmą kartą išleido socialinio poveikio obligacijas. Šioje ataskaitoje pateikiama ne tik SURE reglamente reikalaujama informacija, bet ir atitinkama informacija pagal ES SURE socialinio poveikio obligacijų programą ir dar kartą patvirtinama, kad SURE išlaidos pakankamai atitinka JT darnaus vystymosi tikslus.

Tolesnis paramą gaunančių valstybių narių naudojimasis SURE

Šioje ataskaitoje patvirtinama, kad 2020 m. pagal SURE paremta apie 31 mln. asmenų ir 2,5 mln. įmonių. Tai sudaro beveik 30 proc. bendro užimtumo lygio ir ketvirtadalį visų paramą gaunančių valstybių narių įmonių. Pagrindinės SURE paramos gavėjos buvo mažosios įmonės. Daugiausiai paramos skirta didmeninės ir mažmeninės prekybos, apgyvendinimo, maitinimo paslaugų ir gamybos sektoriams, tačiau daugelis valstybių narių tikslinėmis priemonėmis rėmė ir kitus sektorius.

Netolygaus atsigavimo laikotarpiu 2021 m. pagal SURE buvo toliau siekiama išsaugoti darbo vietas – paremta apie 3 mln. asmenų ir daugiau kaip 400 tūkst. įmonių. Viešųjų išlaidų SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms kreivė ir toliau iš esmės atitiko epidemiologinę padėtį. Dėl vėliau kilusių pandemijos bangų bendros SURE viešosios išlaidos 2021 m. buvo 3 mlrd. EUR didesnės, negu buvo numatyta ankstesnėje (2021 m. birželio mėn.) ataskaitoje. Nors sutrumpinto darbo laiko tvarka buvo taikoma rečiau, palyginti su 2020 m. pasiektu jos taikymo piku, 2021 m. ja tebebuvo nemažai naudojamasi.

2022 m. sausio mėn. vienai valstybei narei buvo skirta papildoma finansinė parama, dėl kitos valstybės narės priimtas Tarybos įgyvendinimo sprendimas buvo iš dalies pakeistas įtraukiant papildomų priemonių. Vengrijai skirta papildoma 147 mln. EUR parama jau vykdomoms priemonėms pratęsti ir vienai naujai priemonei finansuoti. Pradinis Tarybos įgyvendinimo sprendimas dėl Portugalijos buvo iš dalies pakeistas – į jį įtrauktos trys papildomos priemonės, kad Portugalija galėtų panaudoti visą 2020 m. rugsėjo mėn. jau skirtą finansinę paramą.

Beveik visos planuotos viešosios išlaidos pagal SURE jau patirtos. Numatoma, kad bendros viešosios išlaidos SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms sieks 118 mlrd. EUR. Jos nemaža dalimi viršija bendrą skirtą finansinę paramą (94 mlrd. EUR), nes kai kurios valstybės narės reikalavimus atitinkančioms priemonėms išleido arba planavo išleisti daugiau už prašytą finansinę paramą. Tai patvirtina priemonių, remiamų pagal SURE, didelę svarbą valstybėms narėms. Daugiau kaip pusė visų SURE reikalavimus atitinkančių viešųjų išlaidų išleistos sutrumpinto darbo laiko tvarkai finansuoti. Dar kartą pasitvirtino, kad su sveikata susijusios priemonės tėra pagalbinės, – joms patirtos išlaidos sudaro tik 5 proc. visų išlaidų.

SURE finansinės paramos lėšų panaudojimo lygis didžiojoje daugumoje valstybių narių yra aukštas. Lėšų panaudojimo lygis tebėra labai žemas tik vienoje valstybėje narėje, dar vienoje valstybėje narėse šis procesas atidžiai stebimas. Pirmojoje ir antrojoje ataskaitose pažymėtas Rumunijoje užfiksuotas didelis lėšų panaudojimo skirtumas (panaudoti trys ketvirtadaliai Tarybos skirtos sumos) iš esmės nepakito. Lenkijoje susidariusį vidutinio dydžio lėšų panaudojimo skirtumą lėmė mažesnės, negu tikėtasi, išlaidos SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms, o nacionalinėse ataskaitose, kuriomis remiantis rengta antroji ataskaita, skirtumas nenurodytas. Bendros Lenkijos išlaidos yra mažesnės už Tarybos pagal SURE skirtą sumą, tačiau tebėra didesnės už jau išmokėtą sumą. Antrojoje ataskaitoje paminėta rizika, susijusi su lėšų panaudojimu Portugalijoje ir Kipre, pašalinta.

Atnaujintas SURE poveikio vertinimas

Šioje ataskaitoje patvirtinamas ankstesnėje ataskaitoje pateiktas įvertinimas, kad 2020 m. politikos rėmimo priemonės, įskaitant SURE, veiksmingai padėjo nuo bedarbystės apsaugoti 1,5 mln. asmenų. 2020 m., nepaisant iš esmės sumažėjusio ekonomikos našumo, nedarbas paramą gaunančiose valstybėse narėse didėjo nedaug ir buvo daug mažesnis, negu prognozuota. Tai buvo pasiekta išsaugant darbuotojų darbo vietas jų įmonėse ir palaikant savarankiškai dirbančių asmenų veiklą. Priemonė SURE taip pat papildomai padėjo stiprinti bendrą pasitikėjimą visoje ES – tai patvirtino neseniai atlikta „Eurobarometro“ apklausa, per kurią dauguma respondentų išreiškė pritarimą priemonei SURE. Be to, kaip pažymėta antrojoje pusmečio ataskaitoje, įvertinta, kad pagal SURE skirta finansinė parama padėjo valstybėms narėms sutaupyti iš viso 8,2 mlrd. EUR palūkanų mokėjimams.

Žvelgiant į ateitį galima pažymėti, kad užimtumo apsauga per pirmuosius dvejus pandemijos metus prisidėjo prie spartesnio atsigavimo negu po ankstesnių krizių. Prognozuojama, kad 2022 m. atsigavimas su kaupu kompensuos per COVID-19 krizę prarastą

BVP ir bus daug spartesnis negu po pasaulinės finansų krizės ir euro zonos krizės – praėjus dvejiems metams nuo tų krizių, BVP tebebuvo daug mažesnis negu iki jų. Pagal SURE prie to prisidėta finansavimu, kuris padėjo įmonėms išsaugoti darbuotojų darbo vietas ir įgūdžius, o savarankiškai dirbantiems asmenims – pasirengti atnaujinti savo veiklą.

Išimtinių aplinkybių, dėl kurių pateisinama priemonė SURE, tąsa

Atsižvelgiant į pandemijos, dėl kurios sukurta SURE, nenuspėjamumą ir geopolitinės padėties Ukrainoje raidą, ekonomikos perspektyvas tebegaubia didelis neapibrėžtumas. Žiemą ir ėmus kilti užsikrėtimų omikron atmaina bangai, dauguma ES valstybių narių vengė vėl įvesti plataus masto, griežtas viruso plitimo valdymo priemones, tačiau kai kuriuos sektorius apribojimai ir toliau veikė ypač stipriai. Su virusus susijęs neapibrėžtumas ir naujų atmainų atsiradimo tikimybė tebėra dideli. 2021 m. pagreitį įgijęs augimo tempas metų pabaigoje sulėtėjo, o ekonominis neapibrėžtumas dėl invazijos į Ukrainą dar labiau padidėjo.

Politikos priemonėmis, skirtomis pandemijos poveikiui švelninti, vis dažniau siekiama sukurti palankesnes sąlygas ekonomikai atsigauti, kartu su jomis teikiama parama pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę. Kadangi SURE galioja iki 2022 m. gruodžio 31 d. ir pagal ją dar nepaskirstyta suma šiuo metu sudaro 5,6 mlrd. EUR, finansinė parama pagal šią priemonę ir toliau galės būti teikiama COVID-19 pandemijos sukeltiems dideliems ekonominiams sutrikimams šalinti.

Informacija apie nacionalines audito ir kontrolės sistemas

Šioje ataskaitoje analizuojamos nacionalinės kontrolės ir audito sistemos, skirtos netinkamo SURE finansinės paramos panaudojimo prevencijai, apie kurias pagal SURE reglamentą savo ataskaitose pranešė valstybės narės. Be Komisijos taikomų kontrolės sistemų, nacionaliniu lygmeniu pagal SURE reglamentą ir dvišalius paskolų susitarimus valstybės narės turėtų užtikrinti, kad lėšos būtų panaudojamos tinkamai, užkirsti kelią pažeidimams ir sukčiavimui, o netinkamai panaudotas lėšas – susigrąžinti. Siekdama įsitikinti, ar valstybės narės turi šiai pareigai įvykdyti būtinas sistemas, Komisija paprašė valstybių narių pateikti informaciją apie SURE aktualias nacionalines kontrolės ir audito sistemas. Šioje ataskaitoje apibendrinama visų paramą gaunančių valstybių narių pateikta informacija.

Institucinė nacionalinių kontrolės ir audito sistemų struktūra valstybėse narėse labai skiriasi. Beveik visose valstybėse narėse pagal SURE remiamų priemonių kontrolę ir auditą vykdančios institucijos veikė dar iki COVID-19 pandemijos. Naujos institucijos pagal SURE remiamoms priemonėms specialiai įsteigtos vienoje valstybėje narėje. Dar vienoje valstybėje narėje, be jau veikiančių sistemų, naujos audito ir kontrolės sistemos buvo sukurtos vos dėl vienos konkrečios priemonės.

Netinkamo SURE finansinės paramos panaudojimo prevencijai skirtą kontrolę vykdo visos paramą gaunančios valstybės narės. Vykdant kontrolę ir auditą tam tikrų pažeidimų ar sukčiavimo atvejų nustatyta visose valstybėse narėse, išskyrus vieną. Pažeidimai arba sukčiavimas, apie kuriuos pranešė valstybės narės, buvo panašūs, savo darbą dokumentavo visos valstybės narės. Teisinių veiksmų siekdamos susigrąžinti netinkamai panaudotas lėšas ėmėsi 13

valstybių narių. Kai kuriose valstybėse narėse lėšos buvo susigrąžintos nesiimant teisinių veiksmų.

ĮŽANGA

Ši ataskaita yra trečioji pusmečio ataskaita dėl Europos laikinos paramos priemonės nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE). Europos Sąjunga (ES) sukūrė priemonę SURE 2020 m. gegužės mėn., siekdama padėti valstybėms narėms apsaugoti darbuotojų darbo vietas ir pajamas COVID-19 pandemijos laikotarpiu[1]. Pagal ją prašančiosioms valstybėms narėms paskolų forma palankiomis sąlygomis teikiama Sąjungos finansinė parama. Pagal SURE gali būti suteikta iki 100 mlrd. EUR finansinės paramos, siekiant padėti finansuoti valstybių narių sutrumpinto darbo laiko tvarkos arba panašias priemones, kurių paskirtis – apsaugoti samdomuosius darbuotojus ir savarankiškai dirbančius asmenis, ir papildomai – finansuoti su sveikata susijusias priemones, visų pirma taikomas darbo vietoje.

Ši pusmečio ataskaita parengta vykdant teisės aktuose nustatytą pareigą. Europos Komisija (toliau – Komisija) ją parengė pagal Tarybos reglamento (ES) 2020/672[2] (toliau – SURE reglamentas) 14 straipsnį, vykdydama savo pareigą pateikti ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir finansų komitetui ir Užimtumo komitetui[3]. Kita ataskaita turės būti parengta iki 2022 m. rugsėjo mėn. pabaigos. Galutinis terminas valstybėms narėms pateikti ataskaitas su informacija, įtrauktina į šią ataskaitą, buvo 2022 m. vasario 7 d., o epidemiologinių ir ekonominių duomenų pateikimo galutinis terminas buvo 2022 m. kovo 6 d.[4]

Šioje ataskaitoje, remiantis 2022 m. sausio mėn. būklės duomenimis, dar kartą patvirtinamas teigiamas pirmose dviejose pusmečio ataskaitose išdėstytas SURE įvertinimas. Pagrindines vertinimo išvadas galima apibendrinti taip:

- 2020 m. pagal SURE paremta apie 31 mln. asmenų ir 2,5 mln. įmonių;
- 2021 m. 13-oje valstybių narių pagal SURE paremta 3 mln. asmenų ir daugiau kaip 400 tūkst. įmonių;
- įvertinta, kad pagal SURE remiamos nacionalinės darbo rinkos priemonės 2020 m. bedarbystės padėjo išvengto beveik 1,5 mln. asmenų;
- finansinės paramos pagal SURE paprašė 19 valstybių narių – parama joms buvo suteikta;
- 7-ioms iš tų valstybių narių Taryba skyrė papildomos paramos; paskutiniajai iš jų – Vengrijai – papildoma parama skirta 2022 m. sausio mėn.;

[1] SURE grindžiama Komisijos 2019–2024 m. politinėmis gairėmis, kuriose pasiūlyta Europos nedarbo draudimo išmokų perdraudimo sistema, kuria siekiama apsaugoti Europos piliečius ir sumažinti viešiesiems finansams dėl išorės sukrėtimų tenkančią naštą. Ji buvo sukurta po COVID-19 viruso protrūkio Europoje, remiantis 2020 m. balandžio 2 d. Komisijos pasiūlymu.

[2] 2020 m. gegužės 19 d. Tarybos reglamentas (ES) 2020/672 dėl Europos laikinos paramos priemonės nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos, susijusios su COVID-19 protrūkiu, mažinti (SURE) sukūrimo, OL L 159, 2020 5 20, p. 1 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0672&from=en).

[3] Pagal reglamento 14 straipsnį Komisija turi pateikti ataskaitą dėl finansinės paramos naudojimo, įskaitant pagal SURE mokėtinas sumas ir taikomus grąžinimo tvarkaraščius, taip pat dėl to, ar vis dar esama išimtinių aplinkybių (dėl COVID-19 pandemijos), kuriomis pateisinamas SURE reglamento taikymas.

[4] Visos pradinės ataskaitos lentelės buvo pateiktos iki 2022 m. sausio 26 d., o audito klausimynai – iki 2022 m. vasario 7 d. (išskyrus Latviją, kuri klausimyną pateikė 2022 m. vasario 15 d.). Po šios datos taip pat buvo pateikti keli nedideli duomenų paaiškinimai.

- skirta daugiau kaip 94 mlrd. EUR, išmokėta – beveik 90 mlrd. EUR;
- daugiau kaip pusę pagal SURE gautos finansinės paramos valstybės narės skyrė sutrumpinto darbo laiko tvarkai, daugiau kaip 40 proc. – panašioms priemonėms remti, o beveik trečdalis visos paramos buvo panaudota savarankiškai dirbantiems asmenims skirtoms priemonėms;
- 5 proc. paramos buvo skirta su sveikata susijusioms priemonėms, kurios pagal SURE reglamentą yra laikomos papildomomis;
- 17-oje iš 19-os valstybių narių SURE finansinės paramos panaudojimo lygis yra aukštas;
- vienoje valstybėje narėje lėšų panaudojimo lygis tebėra labai žemas, dar vienoje valstybėje narėje ši padėtis atidžiai stebima[5]. Dviejose valstybėse narėse, kurios buvo paminėtos ankstesnėje pusmečio ataskaitoje, su lėšų panaudojimu susiję probleminiai klausimai išspręsti;
- netinkamo SURE finansinės paramos panaudojimo prevencijai skirtą kontrolę vykdė visos valstybės narės. Vykdant kontrolę ir auditą pažeidimų ir sukčiavimo atvejų nustatyta visose valstybėse narėse, išskyrus vieną;
- įvertinta, kad be naudos socialinėje ir užimtumo srityse, parama padėjo valstybėms narėms sutaupyti 8,2 mlrd. EUR palūkanų mokėjimams[6];
- iki 2022 m. pabaigos pagal SURE dar gali būti skirta daugiau kaip 5 mlrd. EUR, o šios lėšos gali būti panaudotos COVID-19 pandemijos sukeltų ekonomikos sukrėtimų padariniams šalinti;
- papildant šias išvadas pažymėtina, kad iš 2021 m. gruodžio mėn. paskelbtos „Eurobarometro“ apklausos matyti, jog 82 proc. europiečių pritaria SURE paskolų idėjai.

Šioje ataskaitoje atnaujinama pirmosiose dviejose SURE pusmečio ataskaitose pateikta informacija, o kai kurios sritys analizuojamos išsamiau. Ji apima institucinius pokyčius nuo 2021 m. rugsėjo mėn., antrosios ataskaitos informacijos pateikimo galutinio termino, įskaitant informaciją apie papildomos finansinės paramos suteikimą Vengrijai ir Tarybos įgyvendinimo sprendimo dėl Portugalijos pakeitimą, pagal kurį įtrauktos papildomos reikalavimus atitinkančios priemonės, nekeičiant finansinės paramos sumos. Šioje ataskaitoje atnaujinama ankstesnėse ataskaitose pateikta analizė, visų pirma SURE paramą gaunančių valstybių narių viešųjų išlaidų analizė, pagrįsta 2022 m. sausio mėn. valstybių narių pateiktomis atnaujintomis pusmečio ataskaitomis, ir SURE poveikio vertinimo analizė, pagrįsta naujausiais makroekonominiais duomenimis. Įvertinti 2021 m. įvykę pokyčiai ir atsižvelgiant į juos analizuota SURE parama samdomiesiems darbuotojams, savarankiškai dirbantiems asmenims ir įmonėms. Svarbu pažymėti, kad pagal SURE reglamentą ir dvišalius paskolų susitarimus šioje ataskaitoje analizuojamos valstybėse narėse įdiegtos nacionalinės netinkamo SURE finansinės paramos panaudojimo prevencijai skirtos kontrolės ir audito sistemos.

[5] Šioje ataskaitoje lėšų panaudojimas suprantamas kaip tai, kiek Tarybos skirtų lėšų valstybė narė išleido reikalavimus atitinkančioms priemonėms įgyvendinti. Rumunijoje užfiksuotas labai žemas lėšų panaudojimo lygis, o Lenkijoje ši padėtis atidžiai stebima.

[6] Šis skaičius sutampa su antrojoje SURE ataskaitoje nurodytu skaičiumi, nes per tą laiką naujų išmokų nebuvo.

Ataskaitoje apžvelgiamas ligšiolinis priemonės SURE taikymas bei analizuojamas jos socialinis ir ekonominis poveikis. Ataskaitą sudaro šeši skirsniai. I skirsnyje apžvelgiama valstybėms narėms skirta finansinė parama, įskaitant išmokėtas ir mokėtinas sumas bei atitinkamus grąžinimo tvarkaraščius. II skirsnyje apibendrinamos bendros valstybių narių viešosios išlaidos pagal SURE remiamoms nacionalinėms priemonėms[7]. III skirsnyje atnaujinamas ankstesnėse ataskaitose pateiktas pradinis SURE poveikio įvertinimas. IV skirsnyje aptariamos išimtinės aplinkybės, kuriomis pagrindžiamas tolesnis SURE įgyvendinimas. V skirsnyje pateikiama informacija apie nacionalines kontrolės ir audito sistemas. Paskutiniame, VI skirsnyje pateikiama atitinkama informacija, kurią privaloma teikti pagal ES SURE socialinio poveikio obligacijų programos 2.4 skirsnį ir kuri įtraukta į šią ataskaitą[8].

I. PAGAL SURE TEIKIAMOS FINANSINĖS PARAMOS PANAUDOJIMAS: SKIRTOS IR IŠMOKĖTOS SUMOS BEI KITI FINANSINIAI ASPEKTAI

1.1. Paramą gaunančių valstybių narių ir skirtų sumų apžvalga

Vienai valstybei narei, kuri jau gauna paramą pagal SURE (Vengrijai), 2022 m. sausio mėn. buvo skirta papildoma finansinė parama. Atsinaujinus pandemijai, 2021 m. gruodžio mėn. Vengrija paprašė papildomos 147 mln. EUR paramos. Taryba šią paramą skyrė 2022 m. sausio 25 d., remdamasi 2021 m. gruodžio 21 d. Komisijos pasiūlymu[9]. Taigi bendra pagal SURE skirtos finansinės paramos suma siekia 94,4 mlrd. EUR (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Pagal SURE skirtos paramos apžvalga (EUR)

Valstybė narė	*Visa skirta suma**	*Įtraukta papildoma suma*	*Išmokėta suma**	*Mokėtina suma*
Belgija	8 197 530 000	394 150 000	8 197 000 000	0
Bulgarija	511 000 000	0	511 000 000	0
Kipras	603 770 000	124 700 000	603 000 000	0
Čekija	2 000 000 000	0	2 000 000 000	0
Graikija	5 265 000 000	2 537 000 000	5 265 000 000	0
Ispanija	21 324 820 449	0	21 324 000 000	0
Kroatija	1 020 600 000	0	1 020 000 000	0
Italija	27 438 486 464	0	27 438 000 000	0
Lietuva	957 260 000	354 950 000	957 000 000	0
Latvija	305 200 000	112 500 000	305 000 000	0
Malta	420 817 000	177 185 000	420 000 000	0
Lenkija	11 236 693 087	0	8 236 000 000	3 000 000 000
Portugalija	5 934 462 488	0	5 411 000 000	523 000 000
Rumunija	4 099 244 587	0	3 000 000 000	1 099 000 000

[7] I ir II skirsniuose aptariamas pagal SURE teikiamos finansinės paramos panaudojimas, kaip to reikalaujama SURE reglamento 14 straipsnio 1 dalyje.

[8] https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/eu-borrower/eu-borrowing-activities/eu-sure-social-bond-framework_en.

[9] 2022 m. sausio 25 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2022/98, kuriuo iš dalies keičiamas Įgyvendinimo sprendimas (ES) 2020/1561, kuriuo Vengrijai pagal Reglamentą (ES) 2020/672 suteikiama laikina parama nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos, susijusios su COVID-19 protrūkiu, mažinti, OL L 17, 2022 1 26, p. 42.

Slovėnija	1 113 670 000	0	1 113 000 000	0
Slovakija	630 883 600	0	630 000 000	0
Vengrija	651 470 000	147 140 000	504 000 000	147 000 000
Airija	2 473 887 900	0	2 473 000 000	0
Estija	230 000 000	0	230 000 000	0
Iš viso	**94 414 795 575**	**3 847 625 000**	**89 637 000 000**	**4 769 000 000**

*Išmokant lėšas skirtos sumos dėl operacijų vykdymo aspektų buvo suapvalintos.

1.2. Išmokėtos sumos, mokėtinos sumos ir taikomas grąžinimo tvarkaraštis

Iki 2022 m. vasario mėn. 19-ai valstybių narių buvo išmokėta beveik 90 mlrd. EUR pagal SURE teikiamos finansinės paramos (žr. 1 lentelę). Tai sudaro 95 proc. visos Tarybos valstybėms narėms pagal SURE skirtos finansinės paramos. Be Vengrijai neseniai skirtos papildomos paramos, likusi išmokėti suma yra palyginti nedidelė, o jos išmokėjimas atidėtas valstybių narių prašymu arba tol, kol bus užtikrintas lėšų panaudojimas. Visa mokėtina suma sudaro mažiau negu 5 mlrd. EUR. Išsamesnė informacija apie SURE sandorius ir išmokas valstybėms narėms pateikiama priedo A1 lentelėje.

Toliau pateikiamas bendras SURE negrąžintų paskolų grąžinimo tvarkaraštis. 2 lentelėje pateikta pamečiui suskirstyta informacija apie bendrą grąžintiną pagrindinę sumą ir mokėtinas palūkanas.

Vidutinis valstybėms narėms išmokėtų lėšų grąžinimo terminas yra 14,5 metų. Jis beveik sutampa su Tarybos įgyvendinimo sprendimuose nustatytu didžiausiu galimu 15 metų terminu.

2 lentelė. ES SURE negrąžintų paskolų grąžinimo tvarkaraštis

Kalendoriniai metai	Pagrindinė suma	Palūkanos	Iš viso pagal SURE
2021 m.		35 480 000	35 480 000
2022 m.		111 110 000	111 110 000
2023 m.		122 500 000	122 500 000
2024 m.		122 500 000	122 500 000
2025 m.	8 000 000 000	122 500 000	8 122 500 000
2026 m.	8 000 000 000	122 500 000	8 122 500 000
2027 m.		122 500 000	122 500 000
2028 m.	10 000 000 000	122 500 000	10 122 500 000
2029 m.	8 137 000 000	122 500 000	8 259 500 000
2030 m.	10 000 000 000	122 500 000	10 122 500 000
2031 m.		122 500 000	122 500 000
2032 m.		122 500 000	122 500 000
2033 m.		122 500 000	122 500 000
2034 m.		122 500 000	122 500 000
2035 m.	8 500 000 000	122 500 000	8 622 500 000
2036 m.	9 000 000 000	122 500 000	9 122 500 000
2037 m.		104 500 000	104 500 000
2038 m.		104 500 000	104 500 000
2039 m.		104 500 000	104 500 000
2040 m.	7 000 000 000	104 500 000	7 104 500 000
2041 m.		97 500 000	97 500 000
2042 m.		97 500 000	97 500 000
2043 m.		97 500 000	97 500 000
2044 m.		97 500 000	97 500 000
2045 m.		97 500 000	97 500 000
2046 m.	5 000 000 000	97 500 000	5 097 500 000
2047 m.	6 000 000 000	75 000 000	6 075 000 000
2048 m.		30 000 000	30 000 000
2049 m.		30 000 000	30 000 000
2050 m.	10 000 000 000	30 000 000	10 030 000 000
Iš viso	**89 637 000 000**	**3 029 590 000**	**92 666 590 000**

II. NAUDOJIMASIS PRIEMONE SURE: VIEŠOSIOS IŠLAIDOS IR NACIONALINĖS PRIEMONĖS, KURIOMS TAIKOMA SURE

Šiame skirsnyje daugiausia dėmesio skiriama priemonės naudojimui politikos įgyvendinimo tikslais. Konkrečiau, jame apibendrinamos valstybių narių viešosios išlaidos, kurioms taikoma SURE arba kurios yra tinkamos finansuoti pagal SURE, ir nacionalinių priemonių pobūdis. Taip pat nurodytas pagal SURE remtų samdomųjų darbuotojų ir įmonių skaičius.

2.1. Pagal SURE remiamos faktinės ir numatomos viešosios išlaidos

2.1.1. Reikalavimus atitinkančių priemonių viešųjų išlaidų stebėsena

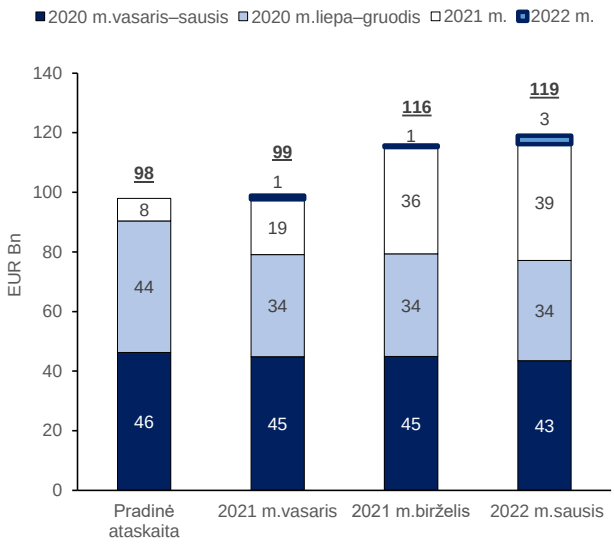
Paramą gaunančių valstybių narių atnaujintomis ataskaitomis remiamasi stebint numatomą ir faktinį pagal SURE skirtos finansinės paramos panaudojimą[10]**.** Į ataskaitas reikia įtraukti informaciją apie viešųjų išlaidų pasiskirstymą pagal priemones, kurioms taikoma SURE (ir tų priemonių aprėptį pagal samdomuosius darbuotojus ir įmones, kaip nurodyta 2.3 skirsnyje). Iki šiol tokia informacija teikta keturis kartus: 2020 m. rugpjūčio mėn. (pradinės ataskaitos), 2021 m. sausio–vasario mėn. (pirmosios ataskaitos), 2021 m. birželio mėn. (antrosios ataskaitos) ir 2022 m. sausio mėn. (naujausios ataskaitos). Informacija apie SURE reikalavimus atitinkančias priemones yra pateikiama taip, kaip ją *pateikia valstybės narės*. Kai kurios valstybės narės paramą pagal SURE papildė nacionaliniu finansavimu arba finansavimu iš ES struktūrinių fondų, todėl išlaidos gali viršyti SURE remiamą jų sumą. Teikiant ataskaitas sudaromos palankesnės sąlygos įvertinti finansinės paramos pagal SURE panaudojimą, lyginant jį su Tarybos skirta suma.

Beveik visos pagal SURE planuotos viešosios išlaidos jau patirtos. SURE reglamente numatyta galimybė finansinę paramą naudoti numatomam viešųjų išlaidų, skirtų priemonėms, kurioms taikoma SURE, padidėjimui finansuoti. Iki 2021 m. pabaigos jau buvo patirta 98 proc. visų reikalavimus atitinkančioms priemonėms numatytų viešųjų išlaidų[11]. 2020 m. birželio mėn. numatomų išlaidų dalis sudarė 54 proc. (remiantis pradinėmis ataskaitomis); iki 2021 m. birželio mėn. (teikiant antrąją ataskaitą) ši dalis sumažėjo iki 10 proc. Likusios numatomos išlaidos dabar sudaro tik 2 proc. (žr. 2 diagramą), o daugelis priemonių jau baigtos įgyvendinti.

[10] Airija ir Estija paprašė SURE paramos tik patirtoms viešosioms išlaidoms atlyginti, todėl pateikta informacija nuo 2021 m. kovo mėn. nepasikeitė.

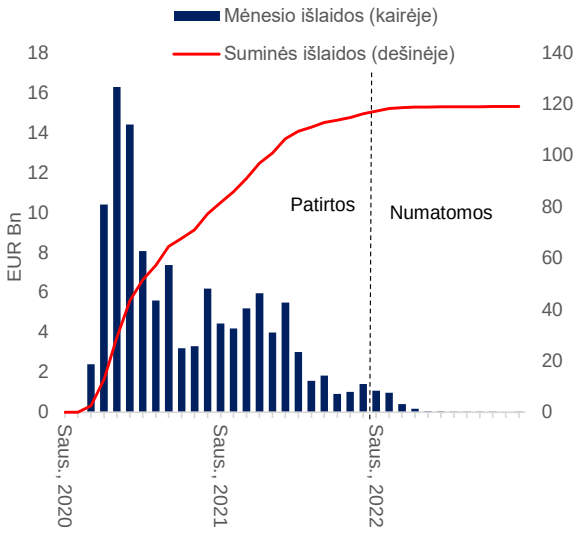
[11] Reikalavimus atitinkančios priemonės – tai reglamento 3 straipsnio 2 dalyje nurodytos priemonės: nacionalinės sutrumpinto darbo laiko tvarkos ar panašios priemonės ir papildomai – su sveikata susijusios priemonės. Kai kurios valstybės narės (Estija, Slovėnija) nebeteikia ataskaitų dėl SURE reikalavimus atitinkančių priemonių, nes viršijo skirtą sumą ir SURE finansinės paramos toms priemonėms finansuoti nebenaudoja. Taigi bendros išlaidos SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms yra didesnės, negu nurodyta šioje ataskaitoje.

1 diagrama. Ataskaitose nurodytos viešosios išlaidos

Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos (2022 m. sausio mėn.).*
Pastaba. Estija paramos pagal SURE paprašė 2021 m. vasario mėn., todėl duomenys apie ją pateikiami nuo 2021 m. birželio mėn.

2 diagrama. Pagal SURE remiamų patirtų ir numatomų viešųjų išlaidų mėnesio pokyčiai

Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos (2022 m. sausio mėn.).*

Dabar numatoma, kad bendros viešosios išlaidos SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms sieks 118 mlrd. EUR, t. y. viršys bendrą pagal SURE skirtą finansinę paramą. Ši suma, palyginti su ankstesne ataskaita (115 mlrd. EUR), beveik nepakito (1 diagrama). Ji yra didesnė už bendrą pagal SURE skirtą sumą (94 mlrd. EUR), nes keletas valstybių narių reikalavimus atitinkančioms priemonėms planuoja skirti daugiau lėšų, palyginti su finansine parama, kurios jos prašė ir kuri buvo joms skirta[12]. Tai taip pat patvirtina, kad sritys, kuriose taikoma SURE, valstybėms narėms tebėra aktualios.

Įvertinta, kad bendros viešosios išlaidos pagal SURE 2021 m. buvo 3 mlrd. EUR didesnės, negu buvo numatyta 2021 m. birželio mėn., teikiant ankstesnes ataskaitas. Tačiau įvairių šalių padėtis yra nevienoda – pavyzdžiui, septynios valstybės narės nurodė, kad 2021 m. išlaidos buvo mažesnės, negu numatyta. Devynios valstybės narės, kaip anksčiau trys valstybės narės, 2022 m. numato išleisti iš viso 2,6 mlrd. EUR.

Viešųjų išlaidų SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms kreivė ir toliau iš esmės atitiko epidemiologinę padėtį. Po 2021 m. pirmojo pusmečio, kai visoje Europoje buvo taikomos griežtos priemonės, iki 2021 m. vasaros pabaigos kasmėnesinės išlaidos sumažėjo iki žemiausios ribos, nes įsibėgėjo skiepijimo kampanijos, o valstybės narės ėmė atsisakyti pandemijai valdyti skirtų visuotinių apribojimų (žr. 2 diagramą). 2021 m. pabaigoje viešosios

[12] Ispanijos, Italijos ir Lenkijos atveju taip yra dar ir dėl koncentracijos ribos (60 proc. didžiausios galimos 100 mlrd. EUR sumos), kuri yra taikoma trims daugiausiai paramos gaunančioms valstybėms narėms.

išlaidos šiek tiek padidėjo, nes dėl pradėjusios plisti omikron atmainos kai kurias priemones vėl pradėta taikyti.

2.1.2. Lėšų panaudojimo lygis

Didžiojoje daugumoje valstybių narių SURE finansinės paramos panaudojimo lygis yra aukštas. Kadangi beveik visos viešosios išlaidos jau patirtos, *17-a iš 19-os* valstybių narių jau išleido *bent* visą reikalavimus atitinkančioms priemonėms joms skirtą finansinę paramą (žr. 3 diagramą). 13-a iš tų valstybių narių išleido arba planuoja išleisti *daugiau* lėšų, negu joms skirta, ir tas išlaidas, be kitų šaltinių, dengti iš nacionalinių lėšų.

Vienoje valstybėje narėje lėšų panaudojimo lygis gali būti žemesnis, negu nurodyta antrojoje ataskaitoje. Kitaip, negu nurodyta ankstesnėje 2021 m. rugsėjo 22 d. ataskaitoje, Lenkija šiuo metu praneša, kad jos bendros viešosios išlaidos jai skirtame Tarybos įgyvendinimo sprendime nurodytoms priemonėms yra mažesnės. Šis skirtumas susidarė patikslinus kai kurių priemonių duomenis (nes duomenys apie įgyvendinimą teikiami vėliau) ir gali būti siejamas su stipresniu, nei tikėtasi, ekonomikos atsigavimu. Tačiau jau išmokėta suma (8,2 mlrd. EUR) tebėra mažesnė už bendras Lenkijos nurodytas viešąsias išlaidas (10,3 mlrd. EUR). Komisija veda dialogą su nacionalinėmis valdžios institucijomis ir ieško galimų sprendimų, įskaitant galimybę atidėti likusių lėšų išmokėjimą.

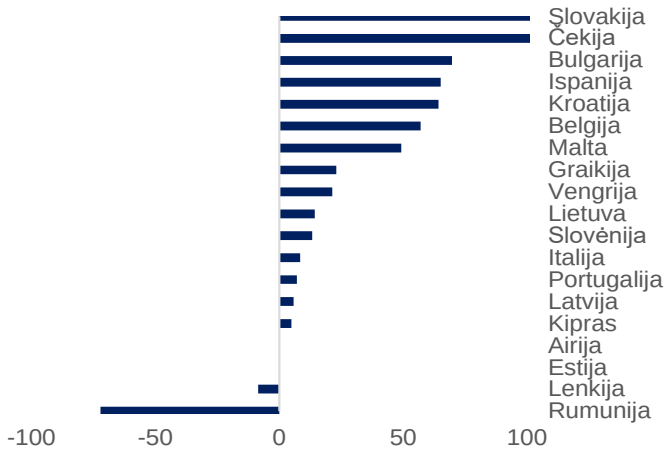
Pirmojoje ir antrojoje ataskaitose nurodytas Rumunijoje užfiksuotas lėšų panaudojimo skirtumas tebėra didelis (beveik du trečdaliai išmokėtos sumos). Šis skirtumas susidarė dėl mažesnio, negu tikėtasi, pandemijos poveikio Rumunijos ekonomikai ir dėl stipresnio, negu tikėtasi, ekonomikos atsigavimo. Kad šį skirtumą sumažintų, nacionalinės valdžios institucijos pasiūlė įtraukti papildomas priemones (atitinkančias SURE reikalavimus). Vyksta techninis dialogas su Komisija.

Dvi valstybės narės antrojoje pusmečio ataskaitoje pažymėtą lėšų panaudojimo skirtumo klausimą išsprendė. Ankstesnėje ataskaitoje buvo nurodyta, kad Portugalijoje ir Kipre užfiksuotas atitinkamai vidutinis ir nedidelis skirtumas tarp Tarybos įgyvendinimo sprendime nurodytų priemonių išlaidų ir tarp bendros pagal SURE skirtos sumos. Dabar abiejų šalių ataskaitose nurodoma, kad faktinės išlaidos viršija skirtą sumą – Portugalijoje buvo patvirtintos naujos reikalavimus atitinkančios priemonės, o Kipro priemonės buvo pratęstos.

2022 m. sausio mėn. pradinis Tarybos įgyvendinimo sprendimas dėl Portugalijos buvo iš dalies pakeistas – įtrauktos papildomos reikalavimus atitinkančios priemonės. Tam, kad būtų panaudota visa 2020 m. skirta suma, pagal pakeistas Tarybos įgyvendinimo sprendimo nuostatas įtrauktos trys reikalavimus atitinkančios priemonės, kurios jau buvo įgyvendintos ir atitiko SURE finansavimo reikalavimus[13]. Taryba patvirtino Tarybos įgyvendinimo sprendimą dėl pakeitimų 2022 m. sausio 25 d., remdamasi 2022 m. sausio 4 d. Komisijos pasiūlymu[14].

[13] Papildomos priemonės: paramos schema savarankiškai dirbantiems asmenims, darbuotojams, neturintiems galimybės naudotis kitais socialinės apsaugos mechanizmais, ir vadovams, kurių pajamas ypač paveikė COVID-19

3 diagrama. Numatomų ir patirtų viešųjų išlaidų reikalavimus atitinkančioms priemonėms įgyvendinti perviršis, palyginti su paskolos suma (paskolos sumos %)

Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos*
Pastaba. Viešosios išlaidos – tai ataskaitose nurodytos pagal koncentracijos ribą nekoreguotos išlaidos Tarybos įgyvendinimo sprendimuose nurodytoms priemonėms, neįskaitant Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondų) lėšomis padengtų išlaidų. Kai kurios valstybės narės (Estija, Slovėnija) nebeteikia ataskaitų dėl SURE reikalavimus atitinkančių priemonių, nes viršijo skirtą sumą ir SURE finansinės paramos toms priemonėms finansuoti nebenaudoja.

2.2. Nacionalinės priemonės: pagal SURE remiamos sutrumpinto darbo laiko tvarkos arba panašios priemonės

Daugiau kaip pusė visų SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms numatytų viešųjų išlaidų buvo skirtos sutrumpinto darbo laiko tvarkai. 52 proc. visų viešųjų išlaidų SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms buvo skirtos sutrumpinto darbo laiko tvarkai, o tokią tvarką finansavo 16-a iš 19-os SURE paramą gaunančių valstybių narių. Dar 32 proc. viešųjų išlaidų numatyta panašioms priemonėms, skirtoms savarankiškai dirbantiems asmenims[15]. 9 proc. viešųjų išlaidų buvo skirta darbo užmokesčio subsidijoms, 2 proc. visų išlaidų – kitoms panašioms priemonėms, kuriomis remiamas darbo vietų išsaugojimas ir darbuotojų pajamos[16]. 9 valstybės narės finansinę paramą pagal SURE naudojo tik darbo rinkos priemonėms (žr. 4 diagramą).

---

pandemija, socialinės paramos schema menininkams, autoriams, technikams ir kitiems meno srities profesionalams; papildomų sveikatos priežiūros specialistų samdymas ir viršvalandinis darbas Nacionalinėje sveikatos tarnyboje.

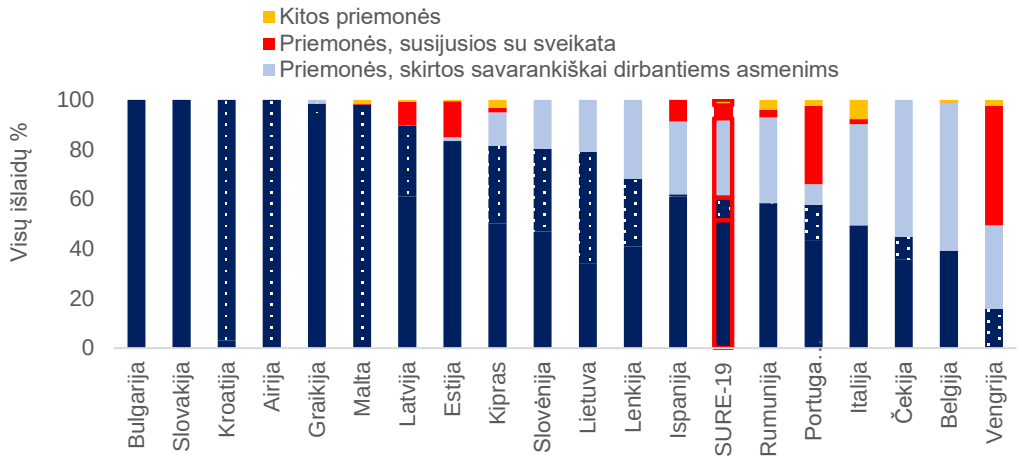
[14] 2022 m. sausio 25 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2022/99, kuriuo iš dalies keičiamas Įgyvendinimo sprendimas (ES) 2020/1354, kuriuo Portugalijos Respublikai pagal Reglamentą (ES) 2020/672 suteikiama laikina parama nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos, susijusios su COVID-19 protrūkiu, mažinti, OL L 17, 2022 1 26, p. 47.

[15] Tai grindžiama Komisijos analize, kurioje priemonės, apie kurias pranešė valstybės narės, suskirstytos pagal kategorijas.

[16] Darbo užmokesčio subsidijų sistemos yra darbo vietų išlaikymo sistemos, panašios į sutrumpinto darbo laiko tvarką, tačiau skiriasi tuo, kad išmokos nustatomos ne pagal valandas (nedirbtas), o kaip fiksuota suma arba viso darbo užmokesčio dalis.

Patvirtinama, kad su sveikata susijusios išlaidos buvo pagalbinio pobūdžio. Su sveikata susijusioms priemonėms buvo išleista arba planuojama išleisti tik 5 proc. visų išlaidų. SURE parama su sveikata susijusioms priemonėms finansuoti nepasinaudojo 10 iš 19-os valstybių narių.

4 diagrama. Viešosios išlaidos SURE reikalavimus atitinkančioms priemonėms pagal išlaidų rūšis

Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos*
Pastaba. Daugiau informacijos apie Vengrijos išlaidas, susijusias su sveikata, pateikiama 2021 m. kovo mėn. SURE ataskaitoje.

Vengrija kreipėsi dėl papildomos paramos, kad galėtų pratęsti jau vykdomas priemones ir finansuoti vieną naują priemonę. Paskola padės Vengrijai padengti naujos paramos pajamoms priemonės, skirtos savarankiškai dirbantiems asmenims, išlaidas ir išplėsti įmonėms taikomas mokesčių lengvatas, kad jos galėtų išsaugoti darbuotojų darbo vietas – abi priemonės pradėtos įgyvendinti dėl koronaviruso pandemijos. Naujoji laikinoji priemonė skirta verslininkams, neturintiems samdomųjų darbuotojų, neturintiems teisės gauti darbo užmokesčio subsidijų pagal sektorinę darbo užmokesčio programą, ir dirbantiems sektoriuose, kuriuose taikomos izoliavimo priemonės. Jie gali gauti vienkartinę vieno mėnesio minimaliam darbo užmokesčiui prilygstančią išmoką su sąlyga, kad savo veiklą vykdys ne trumpiau kaip du mėnesius nuo numatomos ekstremaliosios situacijos pabaigos. Likusi paramos dalis skirta tam, kad labiausiai nuo pandemijos nukentėjusiuose sektoriuose būtų galima toliau taikyti mokesčių lengvatas (susijusias su darbdavio mokamomis socialinio draudimo įmokomis, mokymo mokesčiu, mažųjų įmonių mokesčiu ir fiksuoto dydžio mokesčiu, taikomu smulkiesiems mokesčių mokėtojams).

2.3 SURE paramos aprėptis pagal dirbančius asmenis ir įmones

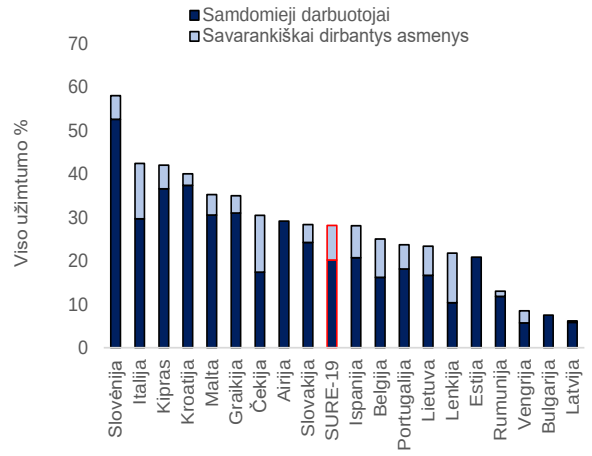
Apskaičiuota, kad 2020 m. pagal SURE paremta apie 31 mln. asmenų ir 2,5 mln. įmonių. 2021 m. sausio mėn. valstybių narių ataskaitos patvirtina antrojoje SURE ataskaitoje pristatytus rodiklius. Tai atitinka beveik 30 proc. bendro užimtumo lygio ir ketvirtadalį visų paramą gaunančių valstybių narių įmonių[17]. Apskaičiuota, kad bendras visų samdomųjų darbuotojų skaičius yra maždaug 22,25 mln., savarankiškai dirbančių asmenų – 8,75 mln. 5 ir 6 diagramose

[17] Į šį įvertį įtraukti asmenys ir įmonės, kuriems tam tikru metu buvo taikomos sutrumpinto darbo laiko tvarkos arba panašios pagal SURE remiamos priemonės. Vardikliai pagrįsti valstybių narių ataskaitose pateiktomis lentelėmis. Į bendrą įmonių skaičių įtrauktos įmonės, kuriose dirbo bent po vieną samdomąjį darbuotoją.

paramos pagal SURE aprėptis suskirstyta pagal valstybes nares. Į šiuos įverčius neįtraukti asmenys, kuriems parama teikta pagal SURE remiamas su sveikata susijusias priemones, todėl šiuos įverčius galima laikyti konservatyviais[18].

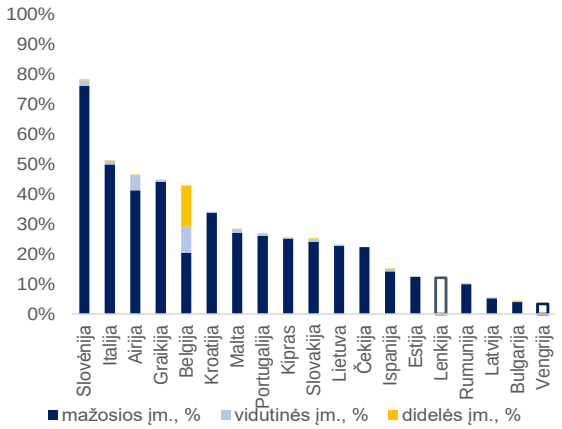
Pagrindinės SURE paramos gavėjos – mažosios įmonės. Prasidėjus pandemijai, sutrumpinto darbo laiko tvarką, kurią iki COVID pandemijos daugiausia taikė didelės įmonės, daugiausia pradėjo taikyti mažosios įmonės ir ši tvarka daugiausia taikyta paslaugų ir mažmeninės prekybos, o ne gamybos sektoriuose (ją daugiausia taikė viešbučiai ir restoranai)[19]. Didžioji dalis pagal SURE skirtos paramos buvo nukreipta mažosioms įmonėms (6 diagrama). Parama pirmiausia buvo skirta paslaugų sektoriaus įmonėms, nors nemaža dalis paramos teko ir gamybos sektoriui (įvertinta, kad ji sudarė maždaug trečdalį SURE išlaidų). Didžiausia dalis išlaidų teko i) didmeninės ir mažmeninės prekybos, ii) apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų ir iii) gamybos sektoriams (žr. 7 diagramą). Daugelio valstybių narių atveju joms skirtuose Tarybos įgyvendinimo sprendimuose buvo numatyta tikslinėmis priemonėmis paramos skirti ir kitiems sektoriams, pavyzdžiui, kultūros.

5 diagrama. Darbuotojai, kuriems 2020 m. taikoma SURE (bendro užimtumo %)

Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos*
Pastaba. Paramos aprėpties duomenys ir duomenys apie bendro užimtumo lygį yra valstybių narių pateikti duomenys.

6 diagrama. Įmonės, kurioms 2020 m. taikoma SURE, pagal dydį (visų įmonių %)

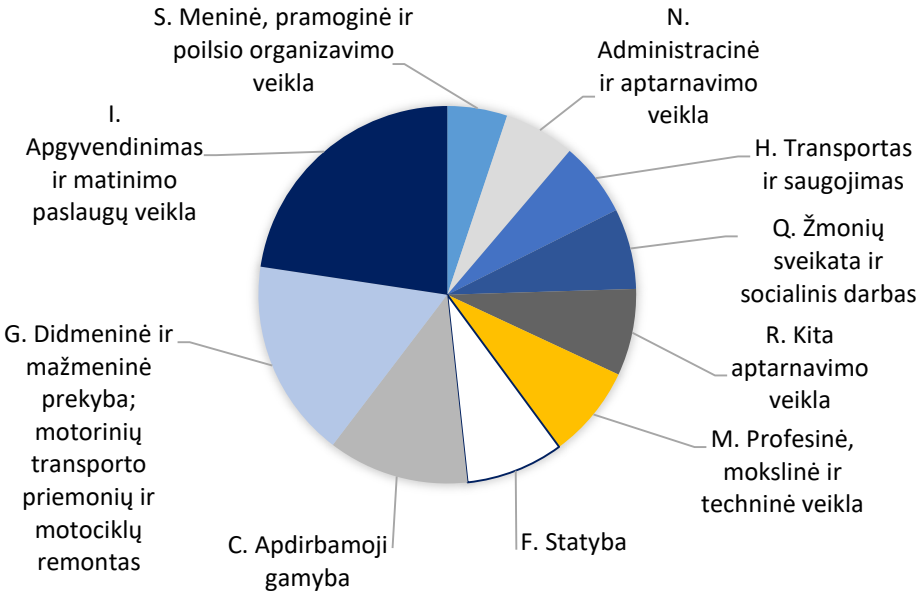
Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos*
Pastaba. Į bendrą įmonių skaičių samdomųjų darbuotojų neturinčios įmonės neįtrauktos. Daroma prielaida, kad įmonių pasiskirstymas atitinka 2020 m. paramos aprėptį. Lenkija ir Vengrija nepranešė apie įmonių dydį. Mažos įmonės – tai įmonės, turinčios mažiau negu 50 darbuotojų, vidutinės įmonės –

[18] Be to, kai kuriose valstybėse narėse buvo daug atvejų, kai tas pats paramos gavėjas paramą gavo pagal skirtingas priemones ir kai šio dubliavimosi nebuvo įmanoma pakoreguoti. Tokiais atvejais valstybių narių buvo paprašyta pranešti tik apie didžiausios (-ių) priemonės (-ių) aprėptį, kad būtų išvengta dvigubo skaičiavimo. Todėl tikroji paramos aprėptis gali būti dar didesnė.

[19] Europos Komisija (2020), Labour Market and Wage Developments in 2020, Chapter 3, Policy developments („Darbo rinkos ir darbo užmokesčio pokyčiai 2020 m.“, 3 skyrius, „Politikos pokyčiai“). https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=23268&langId=en.
https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=23268&langId=en. Išsamesnė analizė pateikta antrojoje SURE ataskaitoje.

įmonės, turinčios 50–250 darbuotojų, didelės įmonės – įmonės, turinčios daugiau kaip 250 darbuotojų.

7 diagrama. SURE aprėptis pagal sektorius

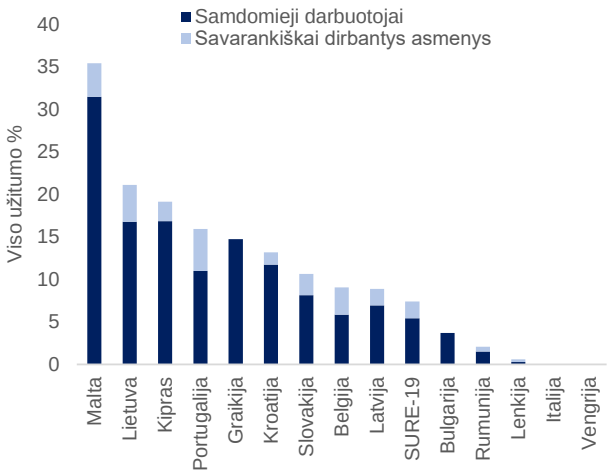
Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos*

Pastaba. Remiantis valstybių narių ataskaitomis, didžiausia SURE paramos dalis buvo sutelkta trijuose sektoriuose, jiems teko ir didžiausia išlaidų dalis. Šioje diagramoje parodytas visų valstybių narių kiekvieno sektoriaus išlaidų vidurkis. Jeigu sektorius nepaminėtas, darome prielaidą, kad jam tenka lygi likusių išlaidų dalis. Šešios valstybės narės nenurodė, kokia išlaidų dalis teko trims didžiausių išlaidų sektoriams: darome prielaidą, kad didžiausių išlaidų sektoriui teko 50 proc., antram pagal dydį – 30 proc., o trečiam pagal dydį – 20 proc. visų išlaidų. Šie skaičiai atitinka valstybių narių, nurodžiusių išlaidų dalis, vidurkius.

2021 m., kai ekonomikos atsigavimas tebebuvo netolygus, SURE toliau padėjo išsaugoti darbo vietas ir pagal šią priemonę paremta maždaug 3 mln. asmenų ir daugiau kaip 400 000 įmonių. Į šį skaičių įeina beveik 2,5 mln. samdomųjų darbuotojų ir daugiau kaip 600 tūkst. savarankiškai dirbančių asmenų, t. y. daugiau kaip 6 proc. bendro užimtumo lygio ir daugiau kaip 10 proc. įmonių 13-oje paramą gaunančių valstybių narių, kurios 2021 m. toliau naudojosi SURE parama (8 ir 9 diagramos)[20]. Per vėliau kilusias pandemijos bangas daugeliui valstybių narių įvairiais 2021 m. laikotarpiais vėl teko pradėti taikyti ekonominės paramos priemonę. Nors šios pandemijos bangos padarė mažesnį ekonominį poveikį už pirmąją bangą, vienos valstybės narės ir sektoriai nukentėjo labiau nei kiti. Poveikis užimtumui buvo sušvelnintas SURE remiamomis priemonėmis, įskaitant papildomas išmokas, skirtas 2021 m. pradžioje kilusiai antrajai pandemijos bangai atremti.

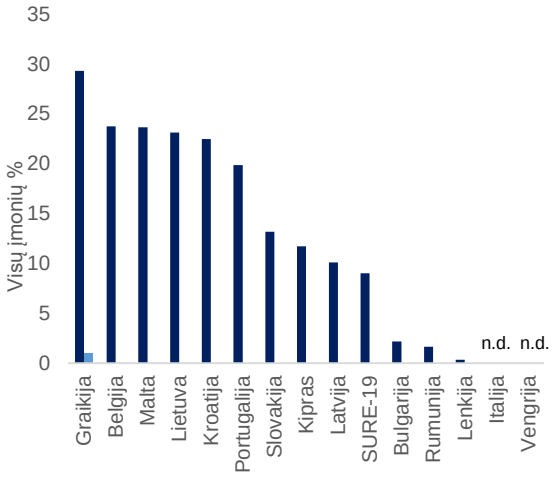
[20] Valstybės narės, kurios visą savo finansinę paramą išleido 2020 m., į šį skaičių neįtrauktos, tai: Čekija, Estija, Ispanija, Airija, Kroatija ir Slovėnija. Tačiau daugelis šių valstybių narių atitinkamas ankstesnes arba pakoreguotas priemones vykdė toliau ir finansavo iš kitų šaltinių. Šis įvertis grindžiamas ne visomis ataskaitomis, nes kai kurios valstybės narės (Italija ir Vengrija) 2021 m. paramos aprėpties duomenų nepateikė.

8 diagrama. Darbuotojai, kuriems 2021 m. taikoma SURE (bendro užimtumo %)

Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos*
Pastaba. Iki 2020 m. pabaigos SURE finansinę paramą išnaudojusios valstybės narės neparodytos. „Nėra duomenų“ pažymėta prie valstybių narių, kurios apie 2021 m. paramos aprėptį nepranešė (Italija ir Vengrija).

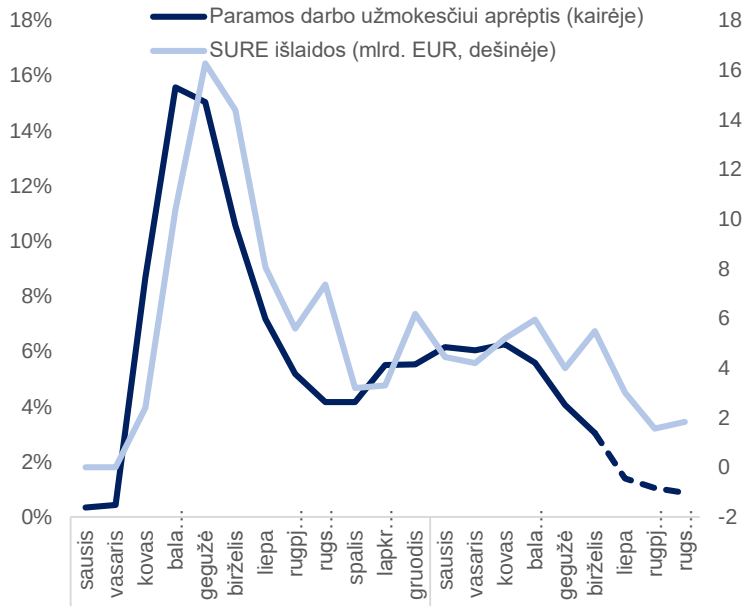
9 diagrama. Įmonės, kurioms 2021 m. taikoma SURE (visų įmonių %)

Šaltinis: *valstybių narių ataskaitos*
Pastaba. Į bendrą įmonių skaičių samdomųjų darbuotojų neturinčios įmonės neįtrauktos. „Nėra duomenų“ pažymėta prie valstybių narių, kurios apie 2021 m. paramos aprėptį nepranešė (Italija ir Vengrija).

Nors ilgainiui sutrumpinto darbo laiko tvarka buvo naudojamasi vis mažiau, 2021 m. šiai sričiai skirta parama tebebuvo gana didelė. Nors per pirmąją pandemijos bangą 2020 m. kovo–balandžio mėn. pasiektas naudojimosi sutrumpinto darbo laiko tvarka pikas tebėra beprecedentis, parama pagal sutrumpinto darbo laiko tvarką (arba panašias darbo vietų išsaugojimo programas) ir toliau, ypač 2021 m. pirmąjį pusmetį, naudojosi nemažai darbuotojų. SURE išlaidos tiksliai atspindi, kokiai daliai darbuotojų taikyta sutrumpinto darbo laiko tvarka (10 diagrama). Laipsniškas naudojimosi parama pagal sutrumpinto darbo laiko tvarką mažėjimas yra ekonomikos atsigavimo požymis, o prie to prisidėjo ir sėkmingai vykdytos skiepijimo kampanijos. Deja, kadangi didžiosios daugumos šalių duomenų apie laikotarpį po 2021 m. rugsėjo mėn. dar neturima, galimo SARS-CoV-2 viruso omikron atmainos poveikio sutrumpinto darbo laiko tvarkai įvertinti dar negalima.

10 diagrama. Darbuotojų, kurie pasinaudojo sutrumpinto darbo laiko tvarka ir panašiomis priemonėmis, dalis

Šaltinis: *Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto parengta užimtumo ir socialinės padėties po COVID-19 protrūkio stebėsenos ataskaita (2022 m. žiema).*

Pastaba. Čekijos duomenų apie paremtų darbuotojų skaičių neturima. Apie laikotarpį po 2021 m. birželio mėn. turima dalis informacijos: neturima Italijos duomenų apie paremtus darbuotojus nuo birželio mėn. ir Belgijos duomenų apie paremtus darbuotojus nuo rugpjūčio mėn.

Per COVID-19 krizę sutrumpinto darbo laiko tvarką imta dažniau taikyti moterims ir jaunimui. Ši išvada padaryta remiantis antrąja ataskaita (paskelbta 2021 m. rugsėjo mėn.), atnaujintų duomenų nepaskelbta. Tai visų pirma atspindi paramos struktūros pagal sektorius pokyčius – daugiau imta remti ne gamybos, o paslaugų ir mažmeninės prekybos sektorius, t. y. sektorius, kuriuose dirba santykinai daugiau moterų ir jaunimo[21]. Nors moterų dalis didėjo ir jos sudarė maždaug pusę dirbančiųjų pagal sutrumpinto darbo laiko tvarką, jaunimo dalis tebebuvo nedidelė.

III. PRELIMINARI SURE POVEIKIO ANALIZĖ

[21] Europos Komisija (2020), Labour Market and Wage Developments in 2020, Chapter 3, Policy developments („Darbo rinkos ir darbo užmokesčio pokyčiai 2020 m.“, 3 skyrius, „Politikos pokyčiai“). https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=23268&langId=en. https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=23268&langId=en. Italijoje ir Belgijoje moterų, kurioms taikoma tokia tvarka, dalis nuo 2020 m. kovo mėn. vidutiniškai padvigubėjo, o jaunų paramą gaunančių darbuotojų dalis Italijoje padidėjo nuo 1,6 proc. iki 5,7 proc., Belgijoje – nuo 6,7 proc. iki 7,6 proc. Moterų ir jaunų darbuotojų, kuriems taikoma sutrumpinto darbo laiko tvarka, dalis taip pat buvo didelė Latvijoje, Rumunijoje, Portugalijoje ir Estijoje.

Šiame skirsnyje, be kita ko, atsižvelgiant į „Eurobarometro“ apklausos rezultatus, atnaujinama pirmojoje SURE pusmečio ataskaitoje pateikta SURE poveikio užimtumui ir viešiesiems finansams analizė.

3.1 SURE poveikio nedarbui vertinimas

Šiame skirsnyje pateikiamas atnaujintas SURE poveikio nedarbui paramą gaunančiose valstybėse narėse vertinimas. Įgyvendinant SURE siekiama padėti valstybėms narėms išsaugoti samdomųjų darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų darbo vietas COVID-19 pandemijos metu, taip apsaugant jų darbo pajamas (tiesioginis poveikis – darbo vietų išsaugojimas). Priemonė taip pat padės greitai atsigauti pandemijai atslūgus, nes įmonės išsaugojo savo darbuotojus ir įgūdžius, o savarankiškai dirbantys asmenys yra pasirengę atnaujinti savo veiklą (vėlesnis poveikis – atsigavimas). Čia pateiktame vertinime daugiausia dėmesio skiriama gamybos apimties ir nedarbo ryšiui nuo pandemijos pradžios. Rezultatai yra informatyvūs, tačiau dėl metodologinių priežasčių skaičius reikėtų vertinti atsargiai. Pirma, sunku parengti priešingos padėties darbo rinkos rezultatų scenarijų nesant SURE. Antra, gamybos apimties ir užimtumo ryšiui poveikį daro labai įvairūs veiksniai, įskaitant SURE. Kiti veiksniai yra susiję su tuo, kad asmenys negalėjo arba neturėjo paskatų aktyviai ieškoti darbo dėl to, kad didelė dalis ekonominės veiklos buvo sustabdyta.

2020 m. nedarbo lygis paramą gaunančiose valstybėse narėse padidėjo gerokai mažiau, negu tikėtasi. Greitai įgyvendintomis didelės aprėpties politikos priemonėmis, kurių imtasi 2020 m. COVID krizei įveikti, gamybos apimties sumažėjimo poveikis nedarbui buvo sušvelnintas, palyginti su ankstesniais laikotarpiais nustatytu numatomu BVP poveikiu nedarbui (žr. 11 diagramą)[22]. Nedarbo lygio augimas daugumoje valstybių buvo mažesnis, negu buvo numatyta[23]. Šios išvados patvirtina ankstesnius rezultatus, pateiktus pirmojoje ir antrojoje SURE pusmečio ataskaitose[24].

Priimtomis politikos rėmimo priemonėmis, įskaitant SURE, SURE paramą gaunančiose valstybėse narėse 2020 m. nuo nedarbo faktiškai apsaugota 1,5 mln. asmenų[25]**.** Šis skaičius patvirtintas remiantis antrąja ataskaita. Joje nurodyta, kad mažesnį, negu numatyta, nedarbo didėjimą iš dalies galima paaiškinti tuo, kad buvo plačiai taikomos sutrumpinto darbo laiko tvarkos ir panašios priemonės, ypač tose valstybėse narėse, kurios naudojasi priemone SURE. Šalių lygmeniu pastebėta, kad kuo didesnė buvo pagal SURE 2020 m. gauta suma, tuo nedarbas

[22] Ekonomikos augimo pokyčių poveikis nedarbui ekonominėje literatūroje dažnai vadinamas Okuno dėsniu. Pagal Okuno dėsnį, kuris yra labiau empirinė bendroji taisyklė nei teorija pagrįstas ryšys, teigiama, kad gamybos apimties augimui sumažėjus 2–3 proc., nedarbo lygis padidėja vienu procentiniu punktu (žr. Okun, A. M., „Potential GNP: Its measurement and significance“, Proceedings of the Business and Economic Statistics Section, American Statistical Association, 1962).

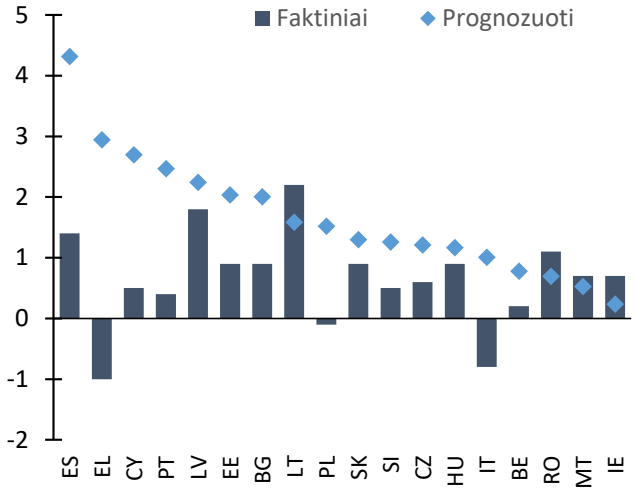
[23] Italijoje, Graikijoje ir Lenkijoje nedarbo lygis 2020 m. net sumažėjo.

[24] Pagrindinės mūsų išvados taip pat pasitvirtina pakeitus nedarbo lygio pokytį užimtumo lygio (t. y. darbingo amžiaus gyventojų užimtumo) pokyčiu. Šiuo patikslinimu siekiama atsižvelgti į darbo jėgos pokyčius, turinčius įtakos nedarbo rodikliams. Daugiau informacijos: Europos Komisija (2021), Quarterly Report on the Euro Area, Section III, Vol. 20, No 2 (Euro zonos padėties ketvirčio ataskaita, III skirsnis, 20 tomas, Nr. 2). *Kroatija neįtraukta dėl to, kad neturima duomenų.*

[25] Darytina išvada, kad priemonė SURE taikyta 31 mln. asmenų, o jeigu šios politikos rėmimo priemonės nebūtų, be darbo būtų likę 1,5 mln. gyventojų.

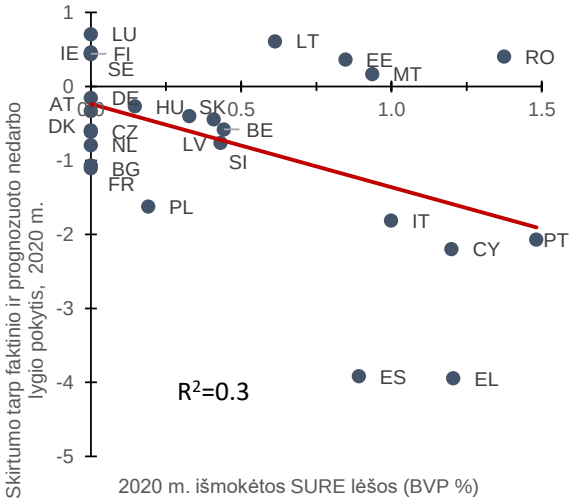
didėjo nuosaikiau, o kai kurios paramos negaunančios valstybės narės, pasinaudodamos savo puikiomis finansavimo sąlygomis, sutrumpinto darbo laiko tvarką plačiu mastu taikė pačios (12 diagrama). Apskaičiuota, kad taikant šias darbo rinkos priemones, ypač sutrumpinto darbo laiko tvarką ir kitas atsako į pandemiją politikos priemones, nedarbo lygis paramą pagal SURE gaunančiose valstybėse narėse sumažėjo maždaug 1 procentiniu punktu, palyginti su prognozuotu nedarbo padidėjimu. Įvertinta, kad prasidėjus COVID-19 pandemijai SURE paramą gaunančiose valstybėse narėse nedarbo taip išvengė apie 1,5 mln. asmenų[26].

11 diagrama. Faktiniai ir numatyti 2020 m. nedarbo lygio pokyčiai SURE paramą gaunančiose valstybėse narėse

Šaltinis: *Ameco ir savarankiški skaičiavimai.*
Pastaba. y ašis – numatomas nedarbo lygio pokytis atitinka prognozę, gautą paramą gaunančioms valstybėms narėms taikant grupės regresijos modelį 1999–2019 m. laikotarpiu. Analizė grindžiama Okuno dėsniu; pagal jį priklausomas kintamasis reiškia nedarbo lygio pokytį, o nepriklausomas kintamasis – realiojo BVP augimo lygį. Duomenys apie faktinį nedarbo lygio pokytį paimti iš 2021 m. Komisijos rudens prognozės.

12 diagrama. Nedarbo lygio pokyčio ir pagal SURE išmokėto finansavimo ryšys 2020 m.

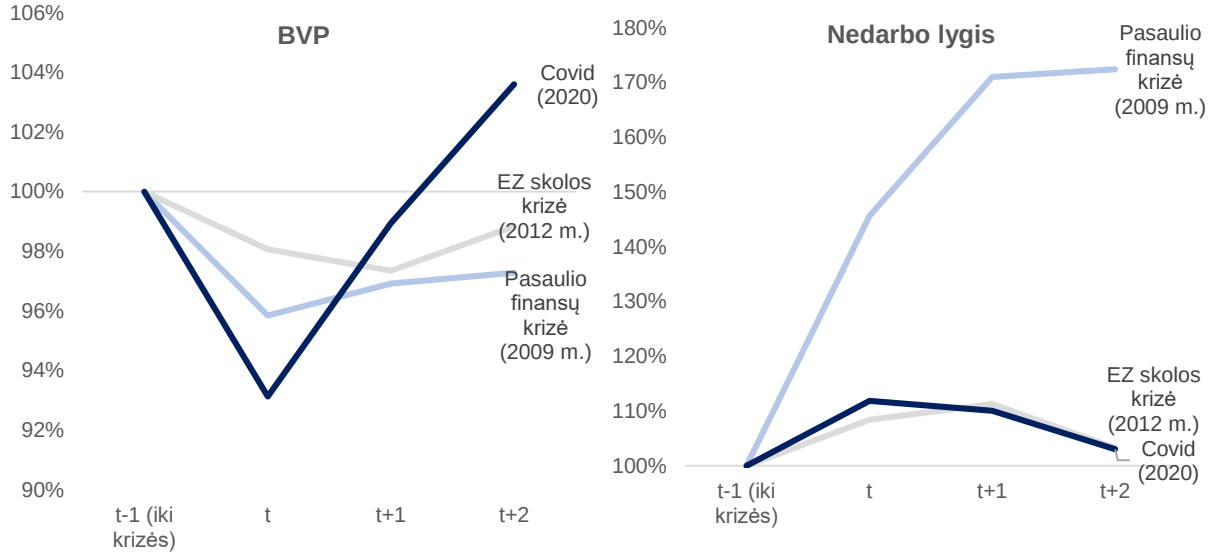
Šaltinis: *Ameco ir savarankiški skaičiavimai.*
Pastaba. y ašis – numatomas nedarbo lygio pokytis nustatytas pagal konkrečios valstybės regresijos modelį, kaip paaiškinta 11 diagramos pastaboje.

Užimtumo apsauga per pirmuosius dvejus pandemijos metus prisidėjo prie spartesnio atsigavimo negu po ankstesnių krizių. Pirma, 2021 m. tiek BVP, tiek užimtumas SURE paramą gaunančiose valstybėse narėse labiau priartėjo prie iki krizės buvusio lygio negu per tą patį laikotarpį po pasaulinės finansų krizės ir euro zonos krizės (žr. 13 diagramą). Tai pasiekta, nepaisant vėlesnių pandemijos bangų, dėl kurių tais metais apribojimus teko atnaujinti. Užimtumui toliau atsigaunant, ES nedarbo lygis nukrito iki žemesnio lygio, negu buvo prieš pandemiją, ir pasiekė rekordiškai žemą – 6,4 proc. – ribą. Bendras dirbtų valandų skaičius

[26] Išvada padaryta pritaikius 11 diagramoje pateiktą regresijos modelį. Pagal jį daroma prielaida, kad faktinė ir numatoma darbo jėga yra tokia pati.

padidėjo (daugiausia dėl to, kad toliau mažėjo darbo vietų išsaugojimo programomis besinaudojančių asmenų skaičius), tačiau tebėra 1 proc. mažesnis negu prieš pandemiją. Antra, remiantis žiemos prognoze[27], 2022 m. ekonomika toliau augs, o jos augimo tempas gerokai viršys atsigavimo tempą, fiksuotą tuo pačiu etapu po ankstesnių krizių, kai BVP išliko gerokai mažesnis, negu buvo iki krizės[28]. Iš to galima daryti išvadą, kad pagalba taikant sutrumpinto darbo laiko tvarką ir panašias priemones, dėl kurių įmonėms pavyko išsaugoti darbo santykius su savo darbuotojais, prisidėjo prie spartaus atsigavimo, nepaisant to, kad epidemiologinė padėtis tebebuvo sudėtinga.

13 diagrama. BVP ir užimtumo atsigavimo palyginimas su ankstesniais laikotarpiais

Šaltinis: *Ameco (remiantis Komisijos 2021 m. rudens prognoze), Eurostatas*

Pastaba. Bendras BVP ir vidutinis nedarbo lygis SURE paramą gaunančiose valstybėse narėse. T – 1 m. yra metai prieš atitinkamas krizes, t. y. COVID krizės atveju t + 2 m. yra 2022 m., pasaulinės finansų krizės atveju t = 2009 m., euro zonos (EZ) skolos krizės atveju t = 2012 m.

Veiksniai, kuriais paaiškinama, kaip SURE padėjo sušvelninti nedarbo didėjimą 2020 m. ir prisidėjo prie spartesnio atsigavimo, išsamiai aptariami pirmojoje SURE pusmečio ataskaitoje. Jie apima bendro pasitikėjimo visoje ES didėjimą, paramą sutrumpinto darbo laiko tvarkos taikymui ir skatinimą ją taikyti, taip pat valstybėms narėms sudarytas sąlygas skirti daugiau lėšų užimtumo rėmimui ir kitoms su pandemija susijusioms politikos sritims. Remiantis pirmojoje ataskaitoje pateiktais *ad hoc* apklausos duomenimis, pagal SURE teikiama parama atliko tam tikrą vaidmenį daugumai paramą gaunančių valstybių narių priimant sprendimą taikyti naują sutrumpinto darbo laiko tvarką arba keisti taikomą tvarką ir sudarė sąlygas kai kurioms valstybėms narėms įgyvendinti platesnio užmojo priemones, panašias į sutrumpinto darbo laiko

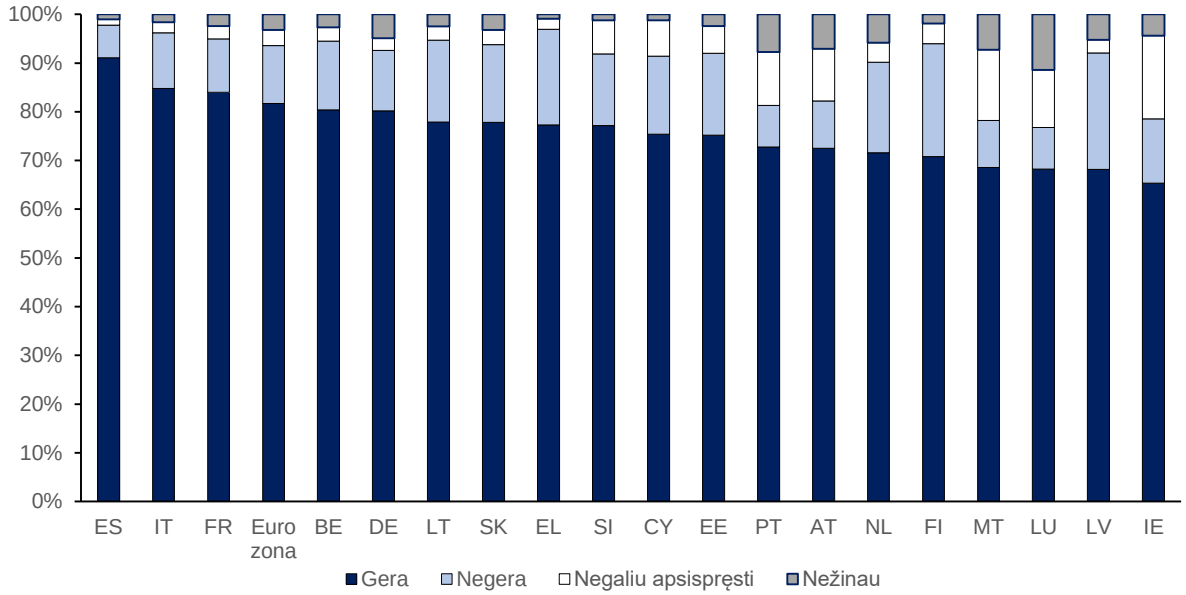
[27] Šioje analizėje remiamasi Komisijos 2022 m. žiemos prognoze, kurios galutinis informacijos pateikimo terminas buvo vasario 1 d. Todėl į prognozę nebuvo įtraukti pokyčiai, susiję su Rusijos invazija į Ukrainą.

[28] Tačiau atsigavimas buvo netolygus. Didžioji augimo dalis teko kontaktinių paslaugų sektoriams, o gamybos sektoriuje užimtumas neaugo. Žemos kvalifikacijos darbuotojų užimtumas tebėra mažesnis, o tai yra netolygaus atsigavimo požymis.

tvarką. SURE taip pat padėjo valstybėms narėms padidinti pagal užimtumo išsaugojimo programas mokamas išmokas arba pailginti jų trukmę, nes ji sustiprino valstybių narių pasitikėjimą galimybe skolintis ir išleisti daugiau lėšų, nei būtų buvę kitu atveju, nes, nepaisant mažesnio tų šalių kredito reitingo, ES galėjo sudaryti sąlygas sutaupyti išlaidų palūkanoms. Poveikį pasitikėjimui išsamiau iliustruoja naujausi toliau pateikti „Eurobarometro“ apklausos rezultatai.

SURE sulaukė plataus masto ES piliečių pritarimo. 2021 m. gruodžio mėn. paskelbtoje „Eurobarometro“ apklausoje euro zonos respondentų buvo klausiama, ar sumanymas teikti SURE paskolas, kuriomis siekta padėti gyventojams išsaugoti darbo vietas, yra geras, – teigiamai į šį klausimą atsakė 82 proc. respondentų[29]. Toks teigiamas požiūris į SURE išreikštas ir paramą gaunančiose, ir garantijas teikiančiose šalyse (žr. 14 diagramą), o tai dar kartą patvirtina, kad priemonė buvo sėkminga tiek remiant darbo vietas, tiek didinant pasitikėjimą ES.

14 diagrama. ES piliečių nuomonė apie tai, ar sumanymas teikti SURE paskolas buvo geras (visų atsakymų %)

Šaltinis: *2021 m. gruodžio mėn. „Eurobarometro“ apklausa, atlikta euro zonos šalyse 2021 m. spalio ir lapkričio mėn. Žr. 25 išnašą.*

3.2 Tiesioginis finansinis poveikis: apskaičiuotos sutaupytos išlaidos palūkanoms

Apskaičiuota, kad dėl finansinės paramos pagal SURE valstybės narės sutaupė iš viso 8,2 mlrd. EUR palūkanų mokėjimams. Tokia suma nurodyta pagal pirmąsias septynias SURE emisijas ir išmokas, įvykdytas iki 2021 m. gegužės 25 d., t. y. paskutiniąsias išmokas iki

[29] Tiksliau, respondentams užduotas klausimas: „Kokia jūsų nuomonė apie naujausią ES finansinę paramą ES valstybėms narėms COVID-19 krizei įveikti? Kaip manote, ar... *teikti paskolas siekiant padėti suinteresuotosioms valstybėms narėms išsaugoti gyventojų darbo vietas buvo tinkamas ar netinkamas sprendimas*? Žr. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2289.

galutinio šios ataskaitos duomenų pateikimo termino[30]. Tad po paskutiniųjų išmokų sutaupyta mokėjimų palūkanoms suma greičiausiai bus didesnė[31]. Šios išlaidos buvo sutaupytos, nes teikiant paskolas pagal SURE valstybėms narėms buvo pasiūlytos mažesnės palūkanų normos negu tos, kurias jos būtų mokėjusios, jei pačios būtų leidusios valstybės skolos vertybinius popierius, per vidutinį beveik 15 metų laikotarpį. Tai lėmė ES AAA kredito reitingas ir SURE obligacijų likvidumas[32]. Daugiausiai išlaidų sutaupė tos valstybės narės, kurių kredito reitingai žemesni.

IV. IŠIMTINIŲ APLINKYBIŲ, KURIOMIS PATEISINAMAS SURE REGLAMENTO TAIKYMAS, TĄSA

Šiame skirsnyje pateikiama informacija apie išimtinių aplinkybių, pateisinančių priemonės SURE taikymą, tąsą, kaip reikalaujama pagal SURE reglamentą[33].

Dauguma ES valstybių narių žiemą vengė vėl pradėti taikyti plataus masto griežtas viruso plitimo valdymo priemones, tačiau su virusu susijęs neapibrėžtumas tebėra didelis. Stebint, kaip žiemą sparčiai plito omikron atmaina, buvo galima matyti, kaip greitai gali pakisti pandemijos trajektorija. Nors omikron atmaina kelia mažesnę sunkios ligos formos ir mirties riziką negu ankstesnės SARS-CoV-2 atmainos, dėl didesnio šios atmainos užkrečiamumo visame pasaulyje padaugėjo hospitalizavimo atvejų ir padidėjo sveikatos priežiūros sistemoms tenkanti našta, o tai gali sukelti didelį sergamumą, ypač pažeidžiamų gyventojų grupėse[34]. Nors dauguma valstybių narių visiško izoliavimo priemonių neatnaujino, 2021 m. pabaigoje ir 2022 m. pradžioje tam tikriems sektoriams apribojimai vis dar darė ypač didelį poveikį. Remiantis Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro (ECDC) 2022 m. kovo 6 d. duomenimis apie bendrą ES ir EEE epidemiologinę padėtį, bendras pranešimų apie užsikrėtimo atvejus skaičius tebėra didelis, tačiau mažėja[35]. Nors omikron banga daugumoje šalių piką jau pasiekė, užsikrėtimų skaičius tarp vyresnio amžiaus žmonių toliau auga, o kovo 6 d. duomenimis 10-yje šalių fiksuojamas mirties atvejų skaičiaus augimas. ECDC pažymėjo, kad epidemiologinė padėtis didelį arba labai didelį susirūpinimą kelia 15-oje ES / EEE šalių. Įvairių šalių padėties tebėra

[30] Šis skaičius yra toks pat kaip antrojoje SURE ataskaitoje, nes per laikotarpį nuo antrosios ataskaitos iki šios ataskaitos naujų išmokų nebuvo.

[31] Šie įverčiai neapima jokio galimo papildomo su pasitikėjimu susijusio poveikio, kurį naujos skubios pagalbos priemonės, įskaitant SURE, galėjo turėti ekonominės veiklos vykdytojų pasitikėjimui ir valstybių narių skolinimosi palūkanų normų skirtumui.

[32] Sutaupytos palūkanų sumos pagal valstybes nares pateiktos SURE antrosios pusmečio ataskaitos 4 lentelėje. Daugiau informacijos apie metodiką pateikiama Euro zonos padėties ketvirčio ataskaitos III skirsnyje, 20 tomas, Nr. 2 (2021).

[33] SURE reglamento 14 straipsnio 1 dalis. Bet kokiu atveju pažymėtina, kad pagal SURE reglamento 12 straipsnio 3 dalį laikotarpis, kuriuo galima naudotis priemone ir gali būti priimtas Tarybos įgyvendinimo sprendimas, baigiasi 2022 m. gruodžio 31 d. Pagal 12 straipsnio 4 dalį, po šios datos Taryba gali pratęsti paramą kas šešis mėnesius (jei dar yra finansinių išteklių).

[34] Žr. Pasaulio sveikatos organizacija, https://www.who.int/publications/m/item/enhancing-readiness-for-omicron-(b.1.1.529)-technical-brief-and-priority-actions-for-member-states.

[35] Žr. ECDC šalių apžvalgos ataskaitą, 2022 m. 9 savaitė: https://covid19-country-overviews.ecdc.europa.eu/index.html.

skirtinga, todėl dėl įvairiose valstybėse narėse taikomos skirtingos ir sparčiai kintančios testavimo tvarkos stebimų duomenų tendencijas dabar aiškinti yra sudėtinga.

Augimo tempas, 2021 m. pradėjęs spartėti, metų pabaigoje sulėtėjo. 2021 m. vasarą atkurtas iki pandemijos buvęs gamybos apimties lygis, tačiau ėmus daugėti užsikrėtimų COVID-19 omikron atmaina atvejų, išaugus energijos kainoms ir tebesitęsiant tiekimo sutrikimams, Europos ekonomikos augimas šiek tiek sulėtėjo. Nors kai kurie apribojimai buvo vėl įvesti, dažniausiai jie buvo švelnesni arba taikyti konkretesnėse srityse negu per ankstesnes pandemijos bangas. Komisijos žiemos prognozėje (paskelbtoje prieš invaziją į Ukrainą) numatoma, kad antrąjį ketvirtį augimas turėtų spartėti ir prognozuojamu laikotarpiu išlikti stabilus, tad ES BVP 2022 m. turėtų padidėti 4,0 proc., o 2023 m. – 2,8 proc. 2022 m. ES infliacijos prognozė buvo padidinta iki 3,9 proc., t. y. gerokai viršijo ECB 2 proc. tikslą.

Dėl Ukrainoje susiklosčiusios geopolitinės padėties ekonomikos perspektyvą gaubia itin didelis neapibrėžtumas. Invazija į Ukrainą ir jos padariniai saugumui ir stabilumui greičiausiai neigiamai paveiks ekonomikos augimą – be kitų dalykų, poveikis greičiausiai bus juntamas dėl padarinių finansų rinkoms, tolesnio spaudimo energijos kainoms, vis dar nepašalintų kliūčių tiekimo grandinėse ir poveikio pasitikėjimui. Dabartinės COVID-19 pandemijos bangos poveikis taip pat gali būti juntamas ilgiau, negu tikėtasi, ir toliau trikdyti tiekimo grandines. Jei papildomos išlaidos bus perkeltos vartotojams, abu šie veiksniai gali paskatinti didesnę, negu tikėtasi, infliaciją. Kita vertus, dėl sukaupto didelio santaupų kiekio gali padidėti namų ūkių paklausa, o turint galvoje tai, kad rizika dabar yra sumažėjusi, EGADP gali dar labiau paskatinti investicijas.

Politikos priemonės tampa vis tikslingesnės ir siekiant sukurti palankesnes sąlygas ekonomikai atsigauti yra remiamos pagal EGADP. Todėl tokios laikinos pagalbos ekstremaliosios situacijos atveju kaip SURE, reikia atsisakyti. Pagal EGADP skatinamas ekonomikos atsigavimas su daug investicijų ir augimą didinančios reformos, be kitų dalykų, siekiant padėti mažinti netolygų pandemijos poveikį namų ūkiams ir įmonėms. Atsižvelgiant į ES įsipareigojimą įgyvendinti Europos socialinių teisių ramstį ir skatinti skaitmenizaciją bei žaliąją pertvarką, svarbus šio proceso aspektas yra perkvalifikavimas ir kvalifikacijos kėlimas[36].

Kadangi priemone SURE bus galima naudotis dar iki 2022 m. gruodžio 31 d., finansinė parama pagal ją ir toliau gali būti skiriama COVID-19 pandemijos sukeltiems didelių ekonomikos sukrėtimų padariniams šalinti. Pagal SURE dar nepanaudota apie 5,6 mlrd. EUR lėšų, t. y. likusi suma viršija 7-ių valstybių narių per antrąjį prašymų teikimo etapą paprašytą papildomą pagalbą (3,8 mlrd. EUR).

V. INFORMACIJA APIE NACIONALINES AUDITO IR KONTROLĖS SISTEMAS

5.1 Pareiga teikti informaciją apie audito ir kontrolės sistemas

[36] Žr. 2021 m. gegužės 8 d. Porto deklaraciją ir Komisijos rekomendaciją dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui po COVID-19 sukeltos krizės (EASE).

Komisijos kontrolės sistemomis užtikrinama, kad Sąjungos, kaip skolintojos, ir valstybės narės, kaip paskolos gavėjos, santykiuose nebūtų sukčiaujama. Ypač pažymėtina, kad Komisija yra įdiegusi kontrolės priemones, kuriomis užkertamas kelias pažeidimams arba sukčiavimui, *susijusiems su duomenimis, kuriuos valstybės narės teikia* prašydamos paskolos arba vėliau, informuodamos, kaip paskola naudojama. Kilus įtarimų, Komisija gali, remdamasi paskolos susitarimo nuostatomis, imtis veiksmų ir atlikti tyrimus. Šiuo atžvilgiu Komisija visapusiškai atsižvelgia į valstybių narių kompetenciją ir neturi įgaliojimų vertinti ir stebėti, kaip galutiniai gavėjai panaudoja SURE paskolas valstybių narių viduje. Tiksliau, SURE ir jos įgyvendinimas jokiu būdu – nei apskritai, nei tada, kai taikoma sutrumpinto darbo laiko tvarka, – neturi trikdyti nacionalinių socialinės apsaugos sistemų struktūros, nes ši sritis tebėra valstybių narių prerogatyva[37][38].

Be taikomų Komisijos kontrolės sistemų, iš paskolas gavusių valstybių narių reikalaujama nacionaliniu lygmeniu užtikrinti, kad lėšos būtų naudojamos tinkamai, užkirsti kelią pažeidimams ir sukčiavimui, o netinkamai panaudotas lėšas – susigrąžinti. Ši pareiga kyla pagal SURE reglamento 13 straipsnio 1 dalį ir Finansinio reglamento 220 straipsnio 5 dalį. Tiksliau, pagal paskolos susitarimą kiekviena paramą pagal SURE gaunanti valstybė narė turėtų reguliariai tikrinti, ar pagal priemonę pasiskolintos sumos yra naudojamos laikantis SURE reglamento, Tarybos įgyvendinimo sprendimo ir paskolos susitarimo, ir užtikrinti, kad būtų taikomos tinkamos pažeidimų ir sukčiavimo prevencijos priemonės. Neteisėto ar netinkamo pasiskolintų sumų panaudojimo atveju valstybė narė turėtų imtis teisinių veiksmų tokioms sumoms susigrąžinti. Valstybė narė taip pat privalo ištirti sukčiavimo, korupcijos ir visos kitos neteisėtos ES finansiniams interesams kenkiančios veiklos atvejus, susijusius su paskolos valdymu, ir imtis dėl to priemonių.

Valstybės narės, vykdydamos savo pareigas pagal paskolos susitarimą, privalo teikti Komisijai informaciją apie SURE aktualias nacionalines kontrolės ir audito sistemas. Tuo tikslu 2022 m. sausio 18 d. Komisija atliko paramą gavusių valstybių narių *ad hoc* apklausą. Apklausos klausimyną užpildė visos valstybės narės. Valstybių narių apklauso rezultatų santrauka pateikiama 5.2 skirsnyje.

5.2 Pagrindiniai klausimynų pildymo rezultatai

5.2.1 Atsakingos kontrolės ir audito institucijos

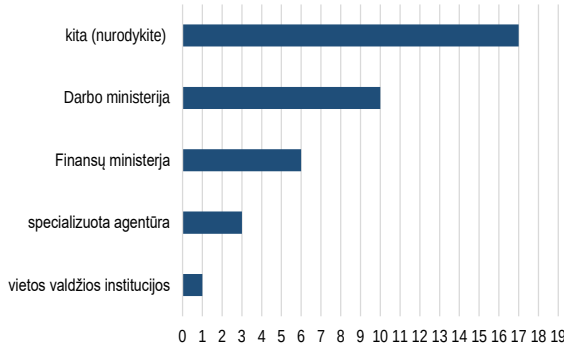
Institucinė nacionalinių kontrolės ir audito sistemų struktūra valstybėse narėse labai skiriasi. Maždaug pusėje valstybių narių už kontrolę atsakingos institucijos nėra atsakingos už auditą. Kitoje pusėje valstybių narių vienos institucijos vykdo ir kontrolę, ir auditą, o kitos atlieka tik kontrolę arba auditą. Kontrolę dažnai vykdo Darbo ministerija (10-yje valstybių narių), kuri nors kita ministerija (pvz., Finansų ministerija, Socialinės apsaugos ministerija, Šeimos ir socialinės politikos ministerija, Kultūros ministerija), valstybinės užimtumo tarnybos,

[37] Pagal SURE reglamento 13 konstatuojamąją dalį priimdama sprendimą dėl paskolos sumos, Taryba turėtų visapusiškai gerbti valstybių narių kompetenciją.

[38] Žr. 2020 m. balandžio 9 d. Euro grupės ataskaitos dėl visapusiško ekonominės politikos atsako į COVID-19 pandemiją 17 dalį.

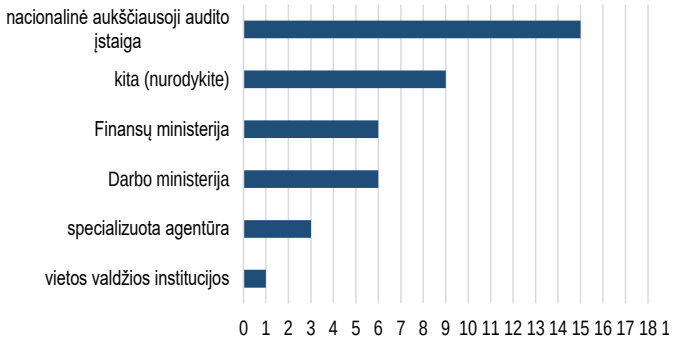
darbo inspekcijos, socialinės apsaugos fondai arba pajamų agentūros (15 diagrama). Auditą dažniausiai vykdo nacionalinė aukščiausioji audito įstaiga arba kuri nors ministerija (pvz., Finansų ministerija ir Darbo ministerija) (16 diagrama).

15 diagrama. Už kontrolę atsakingos institucijos (valstybių narių skaičius)

Šaltinis: *valstybių narių klausimynai*

16 diagrama. Už auditą atsakingos institucijos (valstybių narių skaičius)

Šaltinis: *valstybių narių klausimynai*

Beveik visose valstybėse narėse institucijos, vykdančios pagal SURE remiamų priemonių kontrolę ir auditą, veikė dar iki COVID-19 pandemijos. Naujos institucijos pagal SURE remiamoms priemonėms specialiai įsteigtos vienoje valstybėje narėje. Dar dviejose valstybėse narėse be jau veikiančių audito ir kontrolės sistemų, naujos sistemos buvo sukurtos vos vienai konkrečiai priemonei arba jos daliai.

5.2.2. Kontrolės ir audito sistemų įgyvendinimas

Pagal SURE remiamų priemonių kontrolę vykdė visos valstybės narės. Visos valstybės narės vykdė bent administracinius mokėjimo prašymų patikrinimus ir (arba) dokumentų peržiūras, siekdamos užtikrinti, kad SURE lėšos būtų naudojamos pagal paskirtį (17 diagrama). Be to, siekdamos užkirsti kelią sukčiavimui ir pažeidimams, beveik 85 proc. valstybių narių vykdė *ex post* kontrolę ir maždaug pusė jų vykdė patikras vietoje.

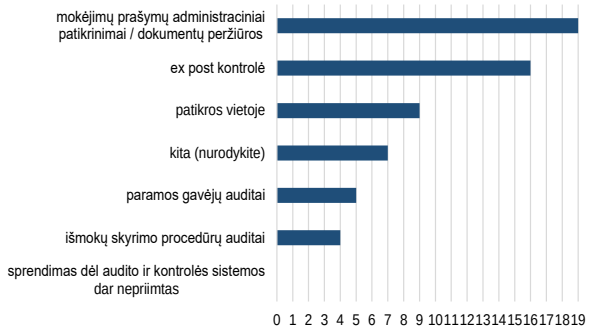
Ar laikomasi atitikties reikalavimams kriterijų, tikrino visos valstybės narės (18 diagrama). Taip pat pažymėtina, kad daugiau kaip trys ketvirtadaliai valstybių narių tikrino, ar parama pasinaudojusių darbuotojų darbo vietos buvo išsaugotos ir ar paramos gavėjai paramą naudojo pagal paskirtį.

Remiantis apklausos rezultatais, valstybės narės turi aiškiau informuoti apie vykdomą auditą ir jo apimtį. Daugiau negu pusė valstybių narių nurodė vykdžiusios išmokų skyrimo procedūros ir (arba) paramos gavėjų arba kitų rūšių auditą. Nors SURE kontrolės priemonių turi visos valstybės narės, viena valstybė narė pranešė, kad pagal SURE remiamų priemonių auditas nebuvo vykdomas. Dar viena valstybė narė nurodė, kad auditai vykdyti, išskyrus kai kurias priemones, kurios sudaro palyginti nedidelę viso paketo dalį.

Kontrolę ir auditą vykdė visos valstybės narės, o kontrolės ir audito apimtis dažniausiai buvo nustatoma pagal rizikos ir (arba) statistinius kriterijus. Kai kuriais atvejais, naudojantis specialiomis IT sistemomis, buvo vykdoma automatinė visų paramos gavėjų kontrolė. Aštuonios valstybės narės taip pat nurodė vykdžiusios *ad hoc* kontrolę ir auditą.

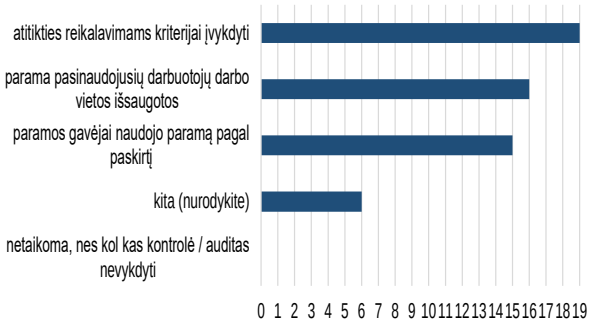
Dauguma valstybių narių kitos kontrolės ir audito, negu jau vykdo ar įgyvendina šiuo metu, ateityje vykdyti nenumato. Tik dvi valstybės narės 2022 m. antrąjį pusmetį planuoja atlikti papildomą konkrečių priemonių kontrolę ir auditą.

17 diagrama. Kontrolės ir audito rūšis (valstybių narių skaičius)

Šaltinis: *valstybių narių klausimynai*

18 diagrama. Kontrolės ir (arba) audito sritis (valstybių narių skaičius)

Šaltinis: *valstybių narių klausimynai*

5.2.3. Pažeidimų arba sukčiavimo atvejai ir reagavimas į juos

Vykdant kontrolę ir auditą pažeidimų ir sukčiavimo atvejų nustatyta visose valstybėse narėse, išskyrus vieną. Be to, beveik visose valstybėse narėse apie įtarimus dėl pažeidimų ar sukčiavimo buvo pranešama valdžios institucijoms. Visais tokiais atvejais buvo atliekami tyrimai. Tais atvejais, kai pažeidimų ar sukčiavimo faktai pasitvirtino, 13-oje valstybių narių buvo imtasi teisinių veiksmų netinkamai panaudotoms lėšoms susigrąžinti. Kai kuriose valstybėse narėse lėšos buvo susigrąžintos nesiimant teisinių veiksmų. Viena valstybė narė nurodė, kad nustatyti pažeidimai ar sukčiavimas dar nepatvirtinti.

Valstybių narių nurodyti pažeidimai arba sukčiavimas buvo panašaus pobūdžio. Dažniausi pažeidimai, apie kuriuos buvo pranešta, buvo susiję su tuo, kad apyvarta nesumažėjo arba sumažėjo nepakankamai, kad būtų įgyta teisė į paramą, darbo užmokesčio subsidijų gavimo laikotarpiu (arba netrukus po to) darbuotojai buvo atleidžiami iš darbo, darbdavys nemokėjo jam tenkančios darbo užmokesčio dalies, darbuotojams buvo sumokama ne visa jiems skirta suma, paramos buvo prašoma darbuotojams, kurie grįžo į darbą ir galėjo netrukdomi dirbti, ir darbuotojams, kurie faktiškai dirbo įprasta tvarka. Kai kuriais atvejais įmonės kreipėsi dėl paramos neegzistavusiems darbo santykiams arba panaudojo paramą naujai įdarbintiems, o ne jau dirbusiems darbuotojams. Dar kitais atvejais įmonės tuo pačiu metu kreipėsi dėl paramos pagal kelias priemones, nors pagal teisės aktus turėjo teisę į paramą tik pagal vieną priemonę. Įmonės taip pat klaidingai deklaravo, kad veiklos rūšis atitinka reikalavimus paramai gauti.

Savo darbą pažeidimų ar sukčiavimo srityje dokumentavo visos valstybės narės. Valstybės narės dokumentuoja pažeidimus, *inter alia*, patikrinimų ir (arba) vertinimo ataskaitose, pažymose, kontroliniuose sąrašuose, išsamiose skaičiuoklėse, pranešimuose, fondų ar audito failuose.

VI. ATASKAITŲ TEIKIMO PRIEVOLĖS PAGAL ES SURE SOCIALINIO POVEIKIO OBLIGACIJŲ PROGRAMĄ

Šioje ataskaitoje pateikiama ne tik informacija, kurią reikalaujama pateikti pagal SURE reglamentą, bet ir informacija, kurią reikalaujama teikti pagal ES SURE socialinio poveikio obligacijų programą[39]. Šioje programoje reikalaujama pateikti informaciją apie SURE pajamų paskirstymą, išlaidų rūšis ir SURE poveikį.

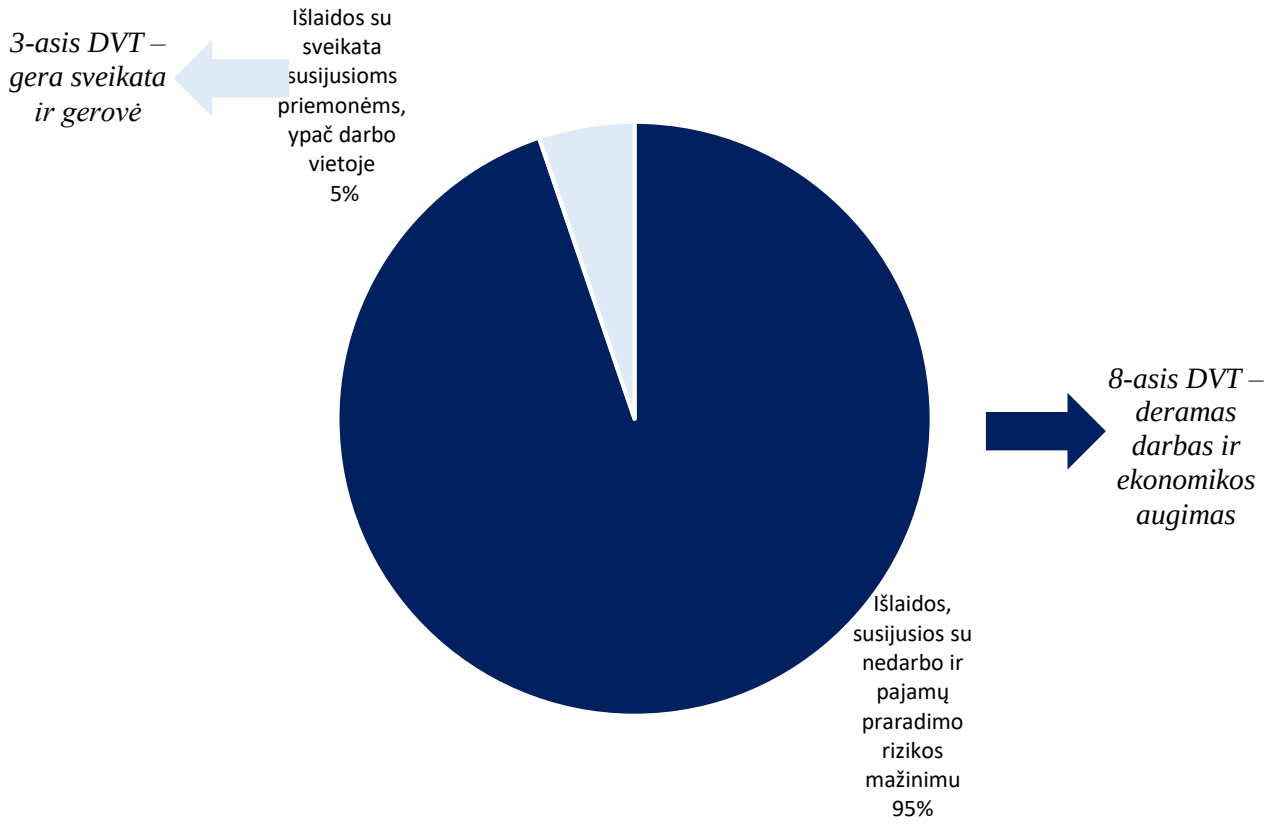
SURE pajamos pagal paramą gaunančias valstybes nares ir reikalavimus atitinkančių socialinių išlaidų rūšis nurodytos atitinkamai 1.1 ir 2.2 skirsniuose. 2022 m. vasario mėn. valstybėms narėms buvo išmokėta 95 proc. iš joms skirtos 94 mlrd. EUR sumos, jau išleista 98 proc. šios sumos.

Viešosios išlaidos pagal SURE remiamoms priemonėms ir toliau pakankamai atitinka JT darnaus vystymosi tikslus (DVT). Iš SURE viešųjų išlaidų suskirstymo pagal reikalavimus atitinkančias socialines išlaidas, nurodytas Socialinio poveikio obligacijų programoje, matyti, kad 95 proc. lėšų skiriama nedarbo ir pajamų praradimo rizikai mažinti. Kaip parodyta 19 diagramoje, tai padeda siekti 8-ojo DVT (deramas darbas ir ekonomikos augimas). Likę 5 proc. skiriami išleisti su sveikata susijusioms priemonėms, kuriomis prisidedama prie 3-iojo DVT (gera sveikata ir gerovė).

Informacija apie SURE poveikį pateikiama 2.3 ir 3 skirsniuose. Pateikti 2020 ir 2021 m. SURE paramą gavusių asmenų ir įmonių skaičiaus įverčiai. Kaip nurodyta 3.1 skirsnyje, 2020 m. SURE padėjo išsaugoti beveik 1,5 mln. darbo vietų. Kaip pažymėta antrojoje ataskaitoje, įvertinta, kad valstybės narės palūkanų mokėjimams sutaupė 8,2 mlrd. EUR.

[39] ES SURE socialinio poveikio obligacijų programoje apibrėžiamas standartas, kurį taikant investuotojams suteikiamos garantijos, kad pagal šią programą išleistos ES obligacijos yra susijusios su projektais, kuriais siekiama svarbaus socialinio tikslo. Todėl programa atitinka ICMA socialinio poveikio obligacijų principus.

19 diagrama. Socialinio poveikio obligacijų programos ir DVT ryšys

PRIEDAS. Išsamesnė informacija apie SURE sandorius ir išmokas

A1 lentelė. Išmokos valstybėms narėms pagal SURE (mlrd. EUR)

Šalis	Visa paskolos suma	1-oji ES SURE emisija Sandoris: 2020 10 20 Išmoka: 2020 10 27			2-oji ES SURE emisija Sandoris: 2020 11 10 Išmoka: 2020 11 17			3-ioji ES SURE emisija Sandoris: 2020 11 24 Išmoka: 2020 12 01	4-oji ES SURE emisija Sandoris: 2021 01 26 Išmoka: 2021 02 02			5-oji ES SURE emisija Emisija: 2021 03 09 Išmoka: 2021 03 16	6-oji ES SURE emisija Emisija: 2021 03 23 Išmoka: 2021 03 30			7-oji ES SURE emisija Emisija: 2021 05 18 Išmoka: 2021 05 25			Iš viso išmokų	Visos prašytos sumos proc.	Vidutinis grąžinimo terminas
		10 m.	20 m.	Iš viso	5 m.	30 m.	Iš viso	15 m.	7 m.	30 m.	Iš viso	15 m.	5 m.	25 m.	Iš viso	8 m.	25,6 m.	Iš viso			
Belgija	8,2							**2,0**	1,3	0,7	**2,0**		1,3	0,9	**2,2**	1,1	0,9	**2,0**	**8,2**	**100,0 %**	**14,7**
Bulgarija	0,5															0,3	0,2	**0,5**	**0,5**	**100,0 %**	**15,0**
Kroatija	1,0				0,3	0,2	**0,5**					**0,5**							**1,0**	**100,0 %**	**14,3**
Kipras	0,6				0,2	0,1	**0,3**		0,2	0,1	**0,2**					0,1	0,0	**0,1**	**0,6**	**100,0 %**	**14,7**
Čekija	2,0											**1,0**	1,0		**1,0**				**2,0**	**100,0 %**	**10,1**
Estija	0,2															0,1	0,1	**0,2**	**0,2**	**100,0 %**	**15,0**
Graikija	5,3				1,0	1,0	**2,0**		0,7		**0,7**					1,6	0,9	**2,5**	**5,3**	**100,0 %**	**14,5**
Vengrija	0,7							**0,2**	0,2	0,1	**0,3**								**0,5**	**77,4 %**	**14,7**
Airija	2,5												1,3	1,2	**2,5**				**2,5**	**100,0 %**	**14,7**
Italija	27,4	5,5	4,5	**10,0**	3,1	3,4	**6,5**		4,5		**4,5**	**3,9**	0,7	1,2	**1,9**		0,8	**0,8**	**27,4**	**100,0 %**	**14,8**
Latvija	0,3				0,1	0,0	**0,1**		0,0	0,0	**0,1**					0,1	0,0	**0,1**	**0,3**	**100,0 %**	**14,6**
Lietuva	1,0				0,2	0,1	**0,3**					**0,3**				0,2	0,2	**0,4**	**1,0**	**100,0 %**	**14,7**
Malta	0,4				0,1	0,0	**0,1**					**0,1**				0,1	0,1	**0,2**	**0,4**	**100,0 %**	**14,6**
Lenkija	11,2	1,0	0,0	**1,0**					2,6	1,7	**4,3**		1,4		**1,4**	1,1	0,5	**1,6**	**8,2**	**73,3 %**	**13,0**
Portugalija	5,9							**3,0**								1,5	0,9	**2,4**	**5,4**	**91,2 %**	**14,6**
Rumunija	4,1							**3,0**											**3,0**	**73,2 %**	**14,6**
Slovakija	0,6							**0,3**				**0,3**							**0,6**	**100,0 %**	**14,9**
Slovėnija	1,1				0,2	0,0	**0,2**		0,5	0,4	**0,9**								**1,1**	**100,0 %**	**14,8**
Ispanija	21,3	3,5	2,5	**6,0**	2,9	1,2	**4,0**			1,0	**1,0**	**2,9**	2,4	1,7	**4,1**	1,9	1,4	**3,4**	**21,3**	**100,0 %**	**14,7**
Iš viso	**94,4**	10,0	7,0	**17,0**	8,0	6,0	**14,0**	**8,5**	10,0	4,0	**14,0**	**9,0**	8,0	5,0	**13,0**	8,1	6,0	**14,1**	**89,6**	**94,9 %**	**14,5**